

SERVANTS

IN THE KINGDOM

by Randolph Dunn

Bibulu WayGanboli

Jamanakuntigi ka kuma

Bibulu Way Publishing ye Bibulu cidenya baara ye min te tɔɔɔ nini. A ka baara fɔɔ ye ka site webw ani gafew lo sɔɔɔ minw be sɔɔɔ entereneti kan .

Duniya kuru bɛɛ ka Bibulu lɔnniya baarakeyɔɔɔ. IBKI ka lapinita ye ka Bibulu kalanw ke mɔɔɔ o mɔɔɔ b'a fe .
ka Ala n'a sago lɔn ka ne. Kalandenw TI waajibiya ka taga Institut la walisa ka seere sɔɔɔ wala .

dipɔɔmu sɔɔɔ. O kalanw be se ka kalan entereneti kan wala kalansow kɔɔɔ, Zoom sababu fe, k'u ta entereneti kan, k'u ci e-mail fe, .
minw sebera, wala mɔɔɔ dɔw, jenkuluw wala legiliziw be baara ke n'u ye u ka kibaro diiman waajuli baara la. IBKI te baarakeyɔɔɔ ye min daganin lo.

An b'i ladi ko i k'i ka Bibulu segesege walisa k'a lɔn ni min fra kalansen nunu kɔɔɔ wala min fra kalansen dɔ kɔɔɔ, o ye tijen ye .
bɔɔɔɔ wɛɛ la. "Lakalita" minw be sɔɔɔ Bibulu lɔnniya baarada (IBKI) ka kalanw na, olu ye .

seberikelaw wala seberikelaw ka miiriyaw. Tuma caaman na, miiriyaw dɔw be don kalanw lamentaw, widewow ani sebɛw kɔɔɔ, ani .
i n'a fɔ Bibulu nefɔliw; ani, waajulikelaw, minisiriw, pasteriw, sarakalasebagaw ani lakolikaramɔɔɔw ka kalanw na.

I ka ni k'o mɔɔɔw ka kumaw, u ka miiriyaw ani u ka kalanw bɛɛ segesege tuma bɛɛ sabu i ka ni k'u nini,
Ala sago lɔn, k'a ke.

Walisa k'a file ni kalan sifa o sifa ye tijen ye, Bibulu bayelemani sifa caaman kalan ani Bibulu dapɛgafew ni dapɛgafew laje ka .
kumadenw wala kumaseɔ minw lɔnnin te, u sɔɔɔ lɔn. I janto dapɛgafew ka nefɔli sifa bɛɛ la, i n'a fɔ dapɛgafew be .
kumadenw ni kumaseɔw sɔɔɔ k'a ta kaan fɔɔ la ka taga se bi ma.

Kumadenw ni kumaseɔw sɔɔɔ be yeɛma wagati ni wagati ma. Ani fana, Gerekan kumaden caaman be se ka bayelema ka ke kumaden kelen ye, .
min be se ka sɔɔɔ fɔɔ yeɛma.

An k'a to Ala k'i nɛmine a ka Kuma senuman Bibulu kalanni na.

IBKI be sira di k'u ka kalanw bɛɛ ta ani k'u bɔ jagokow kama minw te jagokow ye. Men

mɔɔɔw be se k'u tilan n'u ye gwansan nka u te gafew wala kalanw feere, k'u yeɛma wala k'u sara.

Randolfu Dunn, nɛmɔɔ

Aw ka mɔɔɔnye ke n'an ye: kunnafoni.IBKI.anglekan@gmail.com

Site web: IBKI-Anglekan.html

Baarakelaw Masaya ነገር

Sariyasen fbl

Krista farikolo - farikolo min be baara ke

An ka ni ka lajen ke siye joli ani ነገር min na, a be komi Bibulu t'o fo an ye. Tijen na, Yezu y'a fo Samarika muso ye k'o ነገር ነገርtanin te. (Yuhana 4:3) Moge ነገርnafen, niin wala dusukun lo be bato.

"An kana ban ka taga lajenw na i n'a fo dww delila k'a ke cogo min na, nga an ka ነገር jija." (Eburuw 10:25).

*«Aw ye siya janawolomaninw ye, Masace ta sarakalasebagaw, ani siya saninman; **janko aw ye se ka waajuri ke** .ale min y'aw weele ka ነገር dibi la ka don a ka yeelen kabakoman na, ale ka kojumanw lo.* (1 Piyeri 2:9 kalan).

Feen caaman sebera o moge nunu ka kewalew koo la 1 .staan kemekulu kerecenw - Krista ka "moge minw weelera."

kele. U y'u yere di cidenw ka kalanw ma. Kewaliw 2:42

b. Feen bee tun be ነገር fe. Kewaliw 2:44 .

c. U tun be ነገር lajen loon o loon, u tun be dumuni ke, u tun be min ነገር, u tun b'o tilan, u tun be lajen Sulemani ka boon sanfe. Kewaliw 5:12 .

d. Yahutu minw tun ye Yahutu ye, olu tun te u janto firiyamusow la minw tun be Grekikan fo, o minw tun be ነገር mu masaya ነገር caaman na. Kewalew 6

e. Egilizi jenkulu tun be baarakelaw sugandi walisa ka .dikerecen firiyamusu minw tun ye Grekiw ye, olu makoya.

Kewalew 6

f. **Su don** Etiyeni ani .**kasiraa** yere koson. Kewalew 7

g. A tora kantigiya la k'a ነገር u tun b'a ነገር. Kewalew 8

h. Komi u bolila ነገር, u y'u ka soo n'u ka denbaya to yen minw te kerecenw ye. Kewalew 8

Nne. U sera u ka jamana kura la tuma min na, u .**kalanank** Kibaru Duman lo. Kewaliw 8:42.

j. O kama, kalandenw .**can**, moge kelen kelen bee ye deme don balima minw be Zude mara la, k'olu deme ka kepe n'a seko ye. Kewaliw 11:29-30 .

k. Moge caman lajenna .**ka delili ke**. Kewaliw 12:12 .

l. A ye egilisiw lajen ነገር fe ka .**ciksegisebe**. Kewaliw 14:27 .

m. O tuma na, a diyara ciradenw ni cekawaw ye, ka .**egilisi bee, ka sugandi** . ce dww ነገር o ce ra ka o ci ka taga Antiyosi ni Poli ni Barinabasi ye. Kewaliw 15:22 .

n. A ye jama lajen - .**lete di** Kewaliw 15: 31

o. Karamogdenw .**nana ነገር fe** ka buru kari. Kewaliw 20:7.

p. Ni aw lajenna Matigi Yesu toge ra ...**ka dinin** ce ka o di Sutana ma, janko a farisogo ka halaki, janko a nin (niin) ka kisi Matigi ka loon na. 1 Kor 5:4-5 .

q. Bee pana .**korfoli** diinan moge ነገር minw be jurumun kera. 1 Timote 5:20

Ka kuma fɔ: Tuma min na .**Egilizi bɛɛ**u tun be lajen yɔɔ kelen na, u ka lajenw tun be ke farikolo baaraketa ye, hɔɔɔnya, ɲenamaya, bɛɛ be se k'u sen don a la cogo dayelenin na, nka wajibi tɛ tuma bɛɛ ka ke kelen ye.

“Krista ka kuma ka to an kɔɔ .i nafolotigi,ka mɔɔw kalan ani k'u ladi Aw ye ɲɔɔɔ demɛ ni hakiritigiya bɛɛ ye, ka dɔnkiriw la, ani Zaburuw, ani Alatandodɔnkiriw, ani Nin Saninman dɔnkiriw, ka baraka la Ala ye ni aw jusukun bɛɛ ye. Ani, i be fɛɛn o fɛɛn ke, i ka kuma .(fɔ) walima kɛwale (kɛ),aw ye o bɛɛ ke Matigi Yesu tɔɔ ra, ka barika la Faa Ala ye a sababu ra.»(Kolɔs. 3:16-17 kalan).

Ka kuma fɔ: “Aw” ye cɛɛw ni musow bɛɛ ye minw be se ka ke ni zaburu, kalan, kiraya kuma, yiracogo wala kɔɔɔli ye. Nka bɛɛ tun tɛna o baaraw bɛɛ ke. O kalan tun be ke “aw” lo fɛ, waajulikɛla wala kumalasebaga ɲana si tɛ.

Ka kuma fɔ: I kana bonya sɔɔ Ala fɛ k'a ke i yɛɛ ye.

“Nga bonba kɔɔ, minan sanulamanw ni warigwelamanw dɔɔɔ tɛ yen, yiri ni bɔɔdaga fana be yen, dɔw ye baara ɲuman ye, dɔw ye baara gwansanw ye.(2 Timote 2:20-21 kalan).

*“O la, an ka to ka tanuli saraka bɔ Ala ye tuma bɛɛ Yezu barika la.dawolo yiriden . minw b'a tɔɔ fɔ. Ani, kana ɲinɛ .**ka kɔɔuman ke ani ka mɔɔw tilan**, bari n'o saraka ɲɔɔɔw ye (sarakaw) A ka di Ala ye.”(Eburuw 13:15-16 kalan).*

Ka kuma fɔ: “Dakunw yiriden” tɛ dɔnkili dɔɔɔ lo ye.

Krista ye Egilizi min ɔ, o ye jenkulu labennin ye, a tɛ jenkulu ye min be ni ɔɔɔw wala ɔɔɔw ye. O ye mɔɔ kantigiw, lamennikelaw ani limaniyabagaw jenkulu ye, minw ka baara (nilifɛnw) tɛ kelen ye cogo min na kerecɛnw ka jenkulu be se k'a ka baara dafa, o min ye ka mɔɔ tununinw ɲini, ka ɲɔɔɔ ladon ani ka baara minw bɛɛ ke, Yezu Krista, min ye farikolo kuntigi ye, ale y'u di u ma k'u ke. Mɔɔ si tun tɛ dɔɔya wala ka tɛɛ - o bɛɛ ka kan walisa Farikolo ka se ka baara ke ka ɲɛ. Farikolo ye kelen ye Krista la ani a be ɲɔɔɔ fɛ ale n'a ka lapinitaw la sanni ka ben ni miiriya dɔw ye ani ka kalan dɔw kɔɔ fɔ.

*«Sabu Ala ka nɛɛma min ke ne ye, ne b'a fɔ aw bɛɛ ye ko aw kana aw yɛɛ miiri . **ka tɛɛ** a ka kan ka miiri min na, nka a ka kan ka miiri ni hakiritigiya ye, i n'a fɔ Ala ka limaniya hake min di mɔɔ kelen kelen bɛɛ ma. Yɔɔ caaman b'an farikolo la cogo min na, u bɛɛ tɛ kelen ye . **ciya** , o cogo kelen na, anw ka ca, nka an bɛɛ kera farikolo kelen ye Kirisita ta jɛɲɔɔɔnya ra. O tuma na, nilifɛnw (baaraw) be dan na dan na ka kɛɲɛ ni nɛɛma ye min dira an ma .,an ka baara ke n'u ye ..”(Dɔɔmukaw 12:3-8).*

Ka kuma fɔ: “More-highly” - Dɔ tɛ foyi ye sabu nilifɛn kɛɛkɛɛnnin dɔ b'u fɛ, i n'a fɔ ka kuma kaan dɔ la u tɛ min ɔɔ, kaan dɔ. Adamaden farisogo dusukun ka baara tɛ foyi ye ka tɛɛ a kɔɔɔbara ka baara kan. O kama, kerecɛn dɔ ka baara kɔɔtanin tɛ ka tɛɛ dɔ wɛɛ ta kan.

Ka kuma fɔ: "Baaraw" makoya minw be legilizi ka jenkulu kɔnɔ, u be dan na dan na o kama baara be dan na ka keɲe ni makoya ye. Baara dɔ keli man kan ka basigi setigiya, kalan wala baara lo kan, nka a ka kan ka basigi kerecen denbaya makoya lo kan.

Minw be Kirisita ra, a farikolo ra, olugu welera ka bɔ jurumun na ka na terenninya ra, jama min yeɛmana ka yafa a ma, ani farikolo kelen yɔɔ dɔ - farikolo nanaman, yɔɔ caman be min na. A be suma ni adamaden farikolo ye ani a yɔɔ caaman be baara ke jɔɔn fe ani yɔɔ kelen kelen beɛ b'u ka baara ke.

O la, Krista ye Egilizi min lo, o ye mɔɔ kantigiw, minw be menni ke ani u be u sen don baara la, u labennin lo cogo dɔ la walisa farikolo ka se ka bonya ka taga a ka baara dafa n'u be jɔɔn ladon ani ka baara minw ke, Krista, min ye farikolo kuntigi ye, ale y'u di u ma k'u ke.

Nka, Korenti Egilizi kɔnɔ, a be komi jagamini tun be yen – u beɛ tun be kumana wagati kelen na, kelen tun te tugu jɔɔn kɔ, ani u tun te jɔɔn bonya.

An ka 1 Korentikaw 14nan laɛ.

"Balimaw, aw kana ke denmisenw ye aw ka miiriya la. Aw ka ke denmisenw ye kojugu la, nka aw ka ke mɔɔkɔɔbaw ye. A fɔra sariya kɔnɔ ko: "Ne bena kuma nin mɔɔkɔɔ fe kaan werew fe, ani lonanw daa la, nka hali o tuma na, u tena ne lamɛn, Matigi ko ten." lanabariw le ye, lanabagaw le ye .. (verise 20-22).

«O ra, ni lanabagaw beɛ lajenna, ni beɛ ka kan werew fɔ, ni mɔɔkɔɔ werew, walama lanabagaw donna, yala o tena a fɔ ko aw hakili jagamina? ani k'a fɔ ko Ala be aw ce ra can ra .. (verise 23-25).

Ayiwa, ne balemaw, mun lo? N'aw be jɔɔn laɛn, aw be se ka Aladɔnkiri min fɔ, aw be se k'o kalan, aw be se k'o fɔ kaan werew la, aw be se k'o kɔɔ fɔ. Fɛɛn beɛ ka ke janko ka dɔ fara mɔɔkɔɔ barika kan. Ni dɔ be kuma kan werew la, mɔɔkɔɔ fila, walima mɔɔkɔɔ saba dɔɔn ka kan ka fɔ. Nga ni mɔɔkɔɔ te yen k'o kuma kɔɔ fɔ, o tuma beɛ kelen kelen ka je ka kuma a yerɛ kɔnɔ ani ka kuma Ala fe. Kira fla, walama saba le ye kuma, tɔw ye o kumaw jate k'a fle. Ni Ala ka fen dɔ yira mɔɔkɔɔ werew ra, min tun be kumana, o tigi ye je. Sabu aw beɛ be se ka cirayakuma fɔ kelen kelen, janko beɛ ye kalan kɔɔ, ka beɛ ja gbɛɛya. Sabu Ala te jagamini Ala ye, nka hera Ala lo.(verise 26-33nan)

«I n'a fɔ a be ke cogo min na Ala ka lanabagaw ta jenkuruw beɛ ra, musow ka kan ka je, sabu o man kan ka kuma, nka o ka kan ka o yerɛ majigi, i n'a fɔ sariya b'a fɔ cogo min na.(verise 33-35nan)

«Ala ta Kuma bɔra aw le ra wa, walama a sera aw dama le ma wa, ni mɔɔkɔɔ min b'a miiri ko ale ye cira ye, walama ko Nin Saninman* dira ale ma, ne be min sebera aw ma, o tigi ka kan ka o jate .

ye Matigi Ala ta cifnin le ye. Ni mawg min ma o lbn, o tigi te lbn. Ayiwa, ne balemaw, aw b'a fe kosebe ka cirayakuma f, nka aw kana kaan werew fcogo bari aw ye. Nka koo bee ka kan ka ke ka na ani ka kepe n'o ye. (verise 36-40nan)

Lasegi

1. O cogoyaw la, Korenti kerecenw tun te se ka kalan dɔɔni dɔɔni lo ɔɔɔ ani mawg damanin, n'u tun be yen, u tun be sabati. N'a ɔɔɔ mawg caaman tun b'a miiri ko "n' ka baara kɔɔtanin lo ka teme i ta kan n' be se ka _____."
2. Ka mawg kalan, o tun kɔɔtanin lo ka teme mawg ka menni ke.
3. Ka koow laben ani k'u faamu, o kɔɔtanin lo.
4. Kerecenw bee k'u sen don o la, o kɔɔtanin lo.
5. Lamli ka kan ka ke kantigiya ni yiriwali kama o la, kana ɔɔɔ lajen dabila.
6. N'an be ɔɔɔ bonya, o be ben sabati.
7. Sariya ni landakow bonyali te se ka to yen.
8. Muso ka kewalew tun b'a ce wala mawg werew ɔɔɔ tije u ka jiningaliw fe minw tun be komi u ka gwede.
9. Ka ɔɔɔ bonya n'an b'a jini ka kuma ni kaanba ye ka teme u kan.
10. U ka kewalew tun ka ni k'a yira k'u be ɔɔɔ kanu walisa kenema mawg o mawg k'u file, o ka Ala bonya .

Recap laban

" .Ni mawg min be baara kera, o tigi ka kan k'o ke ni Ala ka se bagaya ye, janko Yezu Krista ka se ka Ala tando koo bee la. Nɔɔɔ ni se bagaya ka ke ale ta ye f abada, f abada." (1 Piyeri 4:11b ɔɔɔ).

"Aw ka balimaw kanu, aw kana jine .lonanw bisimila Lonanw, sabu dɔɔ ka meleke w ladon o cogo le ra, k'a ɔɔɔ o m'a lbn. I hakili to o la .[1].Kerecenw].minw yekasobon ɔɔɔ, i n'a f aw be kaso la n'u ye, ani minw be ɔɔɔla, bari aw fana be farikolo la." (Eburuw 13:1-3).

Ka kuma f: "Ka lonanw bisimila" o ye ka ɔɔɔ mako wasa, hali tagamakelaw nka minw tun be cikan dɔ kalan min be ɔɔɔ don Krista ka Kibaru Duman na.

Ka kuma f: Minw "be kaso la" – n'a ɔɔɔ kerecenw lo, minw ɔɔɔla kaso la u ka limaniya kosɔn Krista la.

" .I mana feen o feen ke, .**baara ke ni dusukun bee ye**, Matigi ta lo, adamaden ta te, bari aw k'a lbn ko Matigi le bena aw ta sara ɔɔɔ. Aw be baara kera Matigi Kirisita ye .." (Kɔɔsikaw 3:23- 24).

«Aw ka tagamacogo ka na siya werew mawg ce ra, janko ni o ka aw ɔɔɔjugu f ko aw be mawgjuguw ye, o ye .**aw ye aw ta kewalejumanw ye**Aw ye Ala boja Ala ka nalon na." (1 Piyeri 2:12 kalan).

"Ka teme o bee kan, aw ka to ka ɔɔɔ kanu kosɔbe, bari kanuya be hake caaman datugu.ka nunununu. **Komikelen kelen bee ye .kado min be ke ka baara ke n'a ye ɔɔɔ**, i n'a f Ala ka neema sifa caaman marabaga jumanw, mawg o mawg be kuma, i n'a f mawg min be Ala ka kuma f; min be baara ke i n'a f mawg min be baara ke ni Ala ka fanga ye—walisa .

fen o fen, Ala ye bonya כוכ Yesu Kirisita baraka ra. נכוכ ni sebgaya ye ale ta ye tuma בע, ani tuma בע. (1 Piyeri 4:8-11 kalan).

Ka kuma f: “Ka n̄un̄unu” – “Mun na ne ka kan ka nin ke?” Walima, “Ne t’a fe nka, ne bena o ke n’ ka baara kosn.” “Nilifen min be di ka baara ke” – i be feen d̄ כוכ min ka kan ka ke ka כוכ nafa.

“Ni כוכ d̄ m’o ke .i k’i janto(di) a yeε somכוכ, sanko a somכוכ, a banna Ala la ani a ka jugu ka temε dannabali kan.” (1 Timote 5:8 kalan).

“Diinan min saniyanin lo ani כוכ te min na ka keε ni Faa Ala ka miiriya ye, o ye nin ye: ka .ka denmisenw ladon ani firiyamusow .minw be כוכ la ani k’u yeε tanga duniya ka כוכ ma.” (Zaki 1:27 kalan).

“Sabu Ala te כוכtilennin ye, a te .i ka baaraani aw ka kanuya min yira a כוכ kosn . aw ye baara ke Ala ta כוכ saninmanw ye cogo min na hali bi. An b’a fe aw kelen kelen בע ka jija o cogo kelen na, janko aw ka jigiya dafanin כוכ ככ ka taga se a laban ma.” (Eburuw 6:10-11 kalan).

“An kana seεε kopuman keli la, bari n’an ma fari faga, an bena suman tige wagati bennin na, o la, n’an be se ka kopuman ke כוכ בע ye, sanko lanabagaw ka denbayamכוכ.” (Galatikaw 6:9-10 kalan).

Niningaliw

1. An ka ni ka lajen ke כוכ min na ani tuma min na, Bibulu b’o f.

Tije ___ Ngalon ___

2. Nilifen min be כוכ kalan, o nafa ka bon ka temε ladili kan.

Tije ___ Ngalon ___

3. Jatigiya ye ka כוכ weele ka na כוכ fe ani ka dumuni ke.

Tije ___ Ngalon ___

4. Kerecenw בע be nilifen d̄ כוכ ka baara ke

Tijen ___ Ngalon ___ .

5. Diinan saniyanin ye ka כוכ fantanw mako ne minw te se k’u yeε ladon. Tije

___ Ngalon ___

Sariyasen 2nan

Ala ka Kibaru Duman dannikelaw

Krista b’a fe Kibaru Duman ka f̄ adamadenw בע ye. Pantekte loon na, a ka seere minw y’a neεw ye, olu minw ye cidenw ye, olu lo tun ye Kibaru Duman f̄baga f̄low ye.

"Nga tije na, Ala ye farikolo yƙƙɓɓe laben i n'a fɔ a tun b'a fe cogo min na. N'u bɛɛ tun ye farikolo yƙƙɓɓe kelen ye, farikolo tun bena ke min? I n'a fɔ a be cogo min na, farikolo yƙƙɓɓe ka ca, nka farikolo kelen lo. Ne te se k'a fɔ bolo ye ko: "Ne mako t'i la!" a be komi u barika ka dɔɔɔ, ani an be yƙƙɓɓe minw minɛ ni bonya ye, an b'u minɛ ni bonya kerɛnkerennin ye. yƙƙɓɓe dɔɔɔ ka kan ka hami tɔɔɔ na cogo kelen na, ni yƙƙɓɓe dɔ be tɔɔɔ, ni yƙƙɓɓe dɔ be bonya la a kan, yƙƙɓɓe kelen kelen bɛɛ be ninsɔɔɔ n'a ye." (1 Kor 12:18-26).

"Sabu Ala ye nɛɛma min di ne ma, ne b'a fɔ aw kelen kelen bɛɛ ye ko: Aw kana aw yɛɛ jati mɔɔɔbaw ye ka tɛɛ aw ka kan ka min ke, nka aw k'aw yɛɛ jati ni hakilitigiya ye, ka keɛɛ ni Ala ka limaniya hake ye. ni mɔɔɔ ka nilifen min dira an ma, o ka kan ka baara ke n'a ye ka keɛɛ n'a ka limaniya ye. a ka kuntigiya ke ni dusudiya ye, n'a be makari mɔɔɔw la, a k'o ke ni dusudiya ye." (Ɔɔɔ 12:3-8)

«A yelɛla sanfe, a ye jɔɔw minɛ ka taga n'u ye, ka nilifenw di mɔɔɔw ma. A yelenna, o ƙƙɓɓe ye mun ye, n'a ma ke ko ale fana jigira fɔɔ ka taga dugukolo jukɔɔɔɔ la? Min jigira, ale fana yelɛla ka taga sankolo bɛɛ sanfe, janko a ye fen bɛɛ fa — ani .A ye dɔɔw di . [komi]cidenw , ani dɔɔw [i n'a fɔ].kiraw , ani dɔɔw [i n'a fɔ].aw ye kibaru diman fɔɔbagaw ye; ani dɔɔw [i n'a fɔ]. sagadɛɛɛbagaw ani karamɔɔɔw . , janko Ala ka mɔɔɔw saninmanw dafa, janko u ka se ka baara ke, ka Krista farikolo barika bonya. YLT (Efɛz. 4:10-13).

«Ala min jigira, ale yɛɛ le yelenna ka tɛɛ sankolow bɛɛ kunna, janko ka dunuɔɔ yƙƙɓɓe bɛɛ fa, ale le ka dɔɔw ke ciradenw ye, dɔɔw ke ciraw ye, dɔɔw ke kibaru diman fɔɔbagaw ye, dɔɔw ke sagaw ƙƙɓɓeɛbagaw, ani karamɔɔɔw ye.**ka Ala ka mɔɔɔw laben baara keli kama .**, janko Krista farikolo ka sabati fɔɔ an bɛɛ ka ke kelen ye lanaya la, ani Ala Dence lɔnni na, ka ke mɔɔɔɔɔɔɔɔbaw ye, ka se Krista dafanin bɛɛ ma." NIV(Efɛz. 4:10-13)

Ka kuma fɔ:

- Dajɛ "dɔɔw" ƙƙɓɓe Gerekikan kumaden dɔ la .tousƙƙɓɓe min farala ka ƙƙɓɓe.
- Ka ke cidenw "ani" kiraw ye "ani" waajulikɛlaw (kibaru diman fɔɔbagaw bayɛɛmani dɔɔw la) ani kumaden "ani" bayɛɛmana ka ƙƙɓɓe Gerekikan kumaden na .dɛɛɛ ƙƙɓɓe kadanfara min be . (cidenw, kiraw ani kibaru diman fɔɔbagaw)

- Ka ke pasteriw ni karamogow ye ani kumaden "ani" bayelemana ka bo Grekikan kumaden na .ka/kaw ka fara jogon kan. Yan *kaia* be pasteriw ni karamogow jen. - o ye pasteriw ye minw be pasteriw kalan walima k'u kalan.

Fodea be fara jogon kan, k'a kaw .*kaia* be jogon mine, o ko, pasteriw be jogon mine ni karamogow ye nka u be danfara ka bo cidenw, kiraw ani kibaro diiman fobagaw ka baara la. Bayelemani puman tun bena ke pasteriw ye minw be pasteriw kalan wala k'u kalan ..O ra, ciradenw ta baara ni kiraw ta baara tun te kelen ye, min ni kibaro diiman fobagaw ta baara tun te kelen ye, o ni pasteriw ni karamogow ta baara tun te kelen ye. Nka, bee be se ka Krista waajuli ke u ka baara la.

Cidenw

Krista ye "dow ke cidenw ye." Cidenw bora Grekikan kumaden do la .*cidenw*-kelen cira ni cikanw ye, ciraden, kelen bilara ka ci. Ka keje ni Kewaliw 1:21- 22 ye, Yezu ka ciden do tun ye . "*.mogw minw tun be ni an ye wagati bee la, Matigi Yezu tun be donna ka bo an cema, k'a ta Yuhana ka batiseli tuma na ka taga a bila sankolo la an cema loon min na - o ceew do ka kan ka ke an fe ka seereya ke a kununi koo la.*"

"Feen min tun be yen kabini fobfob, an y'o min men, an y'o ye an jeew fe, an y'o file, an ye min maga an bolow la, jenamaya kuma koo la." (1 Zan 1)

O kumaden .*cidenw* be fo Matigi Yezu koo la k'a yira a ni Ala be jenhogonya min kera, Eburuw 3:1 " .*O la, balima senumanw, Ala ye minw weele ka taga sankolo la, aw k'aw janto Yezu Krista la, ale min ye ciden ye ani sarakalasebagaw kuntigiba ye.*"

" .Ayiwa, ciradenw tun be tagamasiyenw ni kabako caman ke tuma o tuma mogw ce ra. O bee tun be jogon fe Sulemani ta bolon kaw. Mogw tow si ma ja gweleya ka fara o kan, nka jama tun be o jate kosebe. Ceew ni musow, minw lara Matigi la, olu cayara ka teme fob kan, fob u tun be banabagatow ta ka taga n'u ye siradaw la, k'u la lafenw kan ani u ka lafenw kan, walisa ni Piyeri temena, hali a ka suma ka ben u dow kan. Mogw tun be bo Zeruzalemu gerefe duguw la fana ka na n'u ye ka na ni banabagatow ni jinaw ye ani u bee keneyara. Nka sarakalasebagaw kuntigiba n'a jogonw bee, o min ye Sadusejew ka jenkulu ye, olu bee wulila ka cidenw mine k'u don foroba kaso la." (Kewalew 5:12-19 kalan).

"O wagati la, masace Erodi ye Egilizi mogw dow mine k'a jini k'u kaw, a ya fo ko u ka Zaki balimace faga ni muru ye, a ya ye ko o koo diyara Yahutuw ye minke, a ye Piyeri fana mine. kawdasi jenkulu naani tun b'u kawbira, u kelen kelen bee tun b'a fe ka taga n'a ye kititigeykaw la Temenkan seli ko." (Kewaliw 12:1-5).

A be komi cidenw sigili dabilara Matiyasi sugandinin ko fo Poli min siginin lo Krista fe ka ke ciden ye wagati ma.

Cira Pɔli ka ci siya wɛrɛ mɔɔw ma

Pol be sɔɔ fɔɔ i n'a fɔ Sɔli min " .*כחנא א כא .(Etiyeni)fagali.*" (Kɛw. 8:1).

"Nga Sɔli tun be to ka Matigi ka kalandenw lasiran ani k'u faga, a tagara sarakalasebagaw kuntigiba fɛ ka lɛtɛrɛw jini a fɛ ka ci Damasi ka kalansow כחכ, walisa n'a ye cɛɛw wala musow sɔɔ, a k'u siri ka na n'u ye Zeruzalɛmu. A benna duguma ka kumakan dɔ mɛn min b'a fɔra a ye ko: «Sɔli, Sɔli, mun na i bɛ ne tɔɔkɔra?» A ko: «E ye jɔntigi le ye, Matigi?» A ko: 'Ne Yezu lo, i be min tɔɔkɔla. Cɛɛ minw tun be tagamana n'a ye, olu lɔnin tun be kumabali la, u tun be kumakan mɛnna, nka u tun t'a ye ko Sɔli wulila ka bɔ duguma, hali k'a sɔɔ a jɛɛ tun yɛlɛnin lo, a tun tɛ foyi yera.(Kɛwaliw 9:1- 9 kalan).

«Karamɔɔɔden dɔ tun bɛ Damasi, a tɔɔ tun ye ko Ananiyasi, Matigi k'a fɔ a ye yɛlifɛn dɔ ra ko: «Ananiyasi!» A ko: «Ne filɛ, Matigi.» Matigi k'a fɔ a ye ko: «Wuli ka taga sira min bɛ wele ko Tilennin, ka taga Zuda ta so, Tarisikacɛ dɔ jini, min tɔɔ ye ko Sɔli, sabu a bɛ Ala daarira, a ka yɛlifɛn dɔ ye, min tɔɔ ye ko Ananiyasi, ko a donna, ka a boro la a kan, janko a ye yɛli kɛ.» Nga Ananiyasi y'a jaabi ko: «Matigi, a ye kojugu caaman kɛ i ka mɔɔɔ saninmanw na Zeruzalɛmu, ne y'o mɛn mɔɔɔ caaman fɛ. Nka Matigi k'a fɔ a ye ko: «Taga, sabu ne ka baarakɛminan le janawoloma ka ne tɔɔ fɔ siya wɛrɛ mɔɔw ye, ani masacɛw, ani Izirayɛlimɔɔw ye, sabu a ka kan ka tɔɔ hake min sɔɔ ne tɔɔ kosɔ, ne bɛna o yira a ra.» O la, Ananiyasi bɔra ka don bon כחכ, k'a bolo la Sɔli kan k'a fɔ a ye ko: 'Balimacɛ Sɔli, Matigi Yezu min y'a yɛrɛ yira i la sira kan, i nana min fɛ, ale lo ye ne ci walisa i ka yɛli kɛ tugun ani ka fa Nii Senuman na.' O yɔɔɔnin bɛɛ, fɛɛn dɔ bɔra Sakari jaa la i n'a fɔ fara, a wilila ka batize, ka fanga sɔɔ.»(Kɛw. 9:10-19).

" .N be cɛɛ dɔ lɔn(a be komi Pol lo)Krista barika la, a saan tan ni naani ye nin ye, a kɔɔtara ka taga sankolo sabanan na. Ne b'a lɔn fana ko cɛɛ nin tagara ka taga arijana na, ne t'a lɔn, n'a farikolo lo, n'a fari tɛ, Ala lo b'o lɔn, ani a ye koo dɔw mɛn minw tɛ se ka fɔ, adamaden tɛ se k'u fɔ.(2 Kor 12:2-4).

«Yala ne tɛ hɔɔɔ ye wa, yala ne tɛ ciraden ye wa, yala ne ma an Matigi Yesu ye wa, yala aw tɛ ne ka baara ye Matigi ta baara ra wa, ni ne tɛ ciraden ye mɔɔ wɛrɛw fɛ, aw le ye ne ye ciraden ye, sabu aw le ye ne ta ciraden ye Matigi ta jɛnɔɔɔra ra.»(1 Kɛrentikaw 9:1-2 kalan).

«Sisan ne bɛ kumana aw siya wɛrɛ mɔɔw le fɛ, sabu ne kɛra siya wɛrɛ mɔɔw ta ciraden ye minɛ.»(Dɔmukaw 11:13).

Pol ka baara n'a nɔfɛkɔw

«Balimaw, ne b'a fe aw k'a lbn ko ne ka Kibaro Diman min fɔ, o te adamadenw ta ye, sabu ne ma o ɔɔɔ si fe, ɔɔɔ si fana ma ne karan o ra, nka Yesu Kirisita le ka o yira ne ra. ka temɛ ne yerɛ ta ɔɔɔw kan, ne tun be kiseya kosebe ne bemaw ta landakow ra. Nga min tun ka ne danfara ka bɔ dan na sani ne ma wolo, ani min ka ne wele a ta nɛɛma ra, ale ɔɔɔna k'a Dence yira ne ra, janko ne ye a waaju siya werɛ ɔɔɔw ce ra, minw tun te Zeruzalemu. ciradenw tun ɔɔɔna ne ja, nka ne tagara Arabi jamana ra, ka sekɔ Damasi tuun.»(Galatikaw 1:11-17 kalan).

" . ɔɔɔ min tun be Etiyeni ka saya kosɔɔ, minw tun jensenna, olu tagara fɔɔ Fenisi, ani Sipiri, ani Antiyɔɔsi, u ma Ala ka kuma fɔ ɔɔɔ si ye fɔɔ zuwifuw. "(Kewaliw 11:19).

Zeruzalemu lanabagaw ta jenkuru ka Barinabasi ci ka taga Antiyɔɔsi, Siri jamana ra. " .A sera yi minke, a ka Ala ta nɛɛma ye minke, o jusu diyara a ye, a ka o beɛ ja gbeleya ko o ye to Matigi ta kankelentigiya ra, sabu a tun ye ɔɔɔɔɔuman ye, a fanin be Nin Saninman na, ani lanaya. ɔɔɔ caman farara Matigi kan. O kama, Barinabasi tagara ɔɔli nini Tarisi, ani a y'a ye tuma min na, a nana n'a ye Antiyɔɔsi. Saan kelen kuru beɛ ɔɔɔ, u ye lajen ke ni legilizi ye ani u ye ɔɔɔ caaman kalan. Antiyɔɔsi dugu la, kalandenw welela fɔɔ ko kerecenw. "(Kewaliw 11:22-26 kalan).

Antiyɔɔsi dugu la, " .k'u to Matigi batoli la ani ka sun don, Nii Senuman y'a fɔ u ye ko: «Aw ye Barinabasi ni ɔɔli bila ka bɔ ɔɔɔ na, ne y'u wele baara min kama.» O ɔɔ, u y'u bolo la ɔɔli kan ani k'u bila ka taga. "(Kewaliw 13:2-3).

"O tuma na, Yahutu dɔɔ bɔra Antiyɔɔsi (min be .Pisidiya) ani Ikoniɔɔmu ani a ye jama sama. U ye ɔɔli bon ni kabakuruw ye k'a sama ka taga n'a ye dugu kɔfe, u tun b'a miiri ko a sara. "(Kewaliw 14:19).

«U ye ɔɔli ni Silasi mine k'u sama ka taga n'u ye sugu la faamanw fe, u y'u bila kititigelaw fe k'a fɔ u ye ko: «Nin ɔɔɔw ye zuwifuw ye, u be an ka dugu jagamina. U be landa minw fɔ, an minw ye ɔɔɔmukaw ye, u man kan ka ɔɔɔ u ma ani k'u ke." Jama y'u kele, kititigelaw y'u ka faniw bɔ u la, k'a fɔ u ye k'u bugɔ ni berew ye. kaso la ani k'u seenw siri yirikuruw la. "(Kewaliw 16:19-24).

Filipi dugu la " .o ka ɔɔli ni Silasi mina ka o sama ka taga ni o ye kititigebagaw ja ɔɔɔ. O ka ɔɔli mina ka taga ni o ye kititigebagaw ja ɔɔɔ, k'a fɔ o ye ko: «Nin ceɛw ye Yahudiyaw le ye, o be an ta dugu jagamina. Jama fana y'u kele, kititigelaw y'u ka faniw faran u kan ani k'a fɔ u ye k'u bugɔ ni berew ye. O ka o bugɔ kosebe minke, o ka o bla kasobon ɔɔɔ, k'a fɔ kasobon ɔɔɔsibaga ye ko a ye o ɔɔɔsi kosebe. A y'o cikan ɔɔɔ minke, a y'u don kaso ɔɔɔɔɔ la ani k'u seenw siri yirikuruw la. "(Kewaliw 16:19-24).

Komi Sɔli (Pɔli) tun ye Yahutu ye min tun be Ala bato, kerecen limaniyaninw tun be Ala tɔɔɔ tijena, a tun b'u tɔɔɔla. Nka, sisan, komi a ye Krista ka ciden ye siya werɛ mɔɔɔw fɛ, Yahutu w y'a damine k'a tɔɔɔ. Pɔli tun b'a miirira ko o ka o ta Alabatosoba lanɔɔɔ. "Dugu bɛɛ wurira, mɔɔɔw bolila ka bɔ fan bɛɛ ra. U ye Pɔli mine k'a sama ka bɔ Alabatosoba kɔɔɔ ani u ye Alabatosoba daa datugu yɔɔɔnin kelen. K'u to u b'a fɛ k'a faga, kibaroya dɔ sera ɔɔɔmu sɔɔɔdasiw kuntigi ma ko Zeruzalemu dugu bɛɛ ɲagaminin lo. O yɔɔɔnin bɛɛ, a tagara ni sɔɔɔlidasɔɔ kuntigi dɔw ye, ani sorasi dɔw, ka bori ka jigi ka taga jama fɛ. Mɔɔɔ murutininw ye kuntigi n'a ka sɔɔɔdasiw ye tuma min na, u ye Pɔli bugɔɔli dabila." (Kɛwalew 21:30-32 kalan).

Jama min tun be sira tagamana, ale jigira ka ban tuma min na, Pol kumana u fɛ k'a fɔ u ye ko. "Ne ye zuwifu le ye, ne wolola Tarisisi, Silisi mara la, nga ne lamɔɔna yan dugu nin kɔɔɔ. Gamaliyeli ta fanga kɔɔɔ, ne karan an bɛmaw ta sariyaw ra kosebɛ, ani ne tun kiseyanin lo Ala ta baara ra i ko aw bɛɛ bɛ cogo min na bi. Ne ye o sira tagamabagaw (kerecenw) kɔɔɔ kɔɔ ka taga sa, ka cɛɛw ni musow bɛɛ mine k'u fili kaso la, i n'a fɔ sarakalasebagaw kuntigiba ni kititigelaw bɛɛ be se ka seereya kɛ cogo min na. Ne yɛɛ ye sebɛ dɔw kɔɔɔ u fɛ k'u ci u balimaw ma Damasi, ani n' tagara yen ka taga n'u ye Zeruzalemu ka taga n'u ye Zeruzalemu walisa u ka ɲangi." (Kɛwaliw 22:3-5).

«Ne surunyana Damasi dugu ra minke, terefɛ wagati ra, yeelenba dɔ bɔra san fɛ ka ne lamini, ne benna dugu ma, ka kumakan dɔ mɛn, min b'a fɔra ne ye ko: «Sɔli, Sɔli, mun kosɔɔn i bɛ ne tɔɔɔkɔɔ? A y'a jaabi ko: 'E ye ɲɔn ye, Matigi, ne ye Yezu ye, i be min tɔɔɔla. Ne y'a fɔ a ye ko: «Wili ka taga Damasi. N tɔɔɔkɔɔnw ka ne boro mina ka taga ni ne ye Damasi, sabu yeelen tun ka ne fiyen.» (Kɛwaliw 22:6-11).

«Ananiyasi, ale tun ye Alapasiranbaga ye ka kaɲa ni sariya ye, Yahudiyaw bɛɛ tun b'a tɔɔɔɲuman fɔ. O wagati yɛɛ la, ne ye yeli kɛ, a y'a fɔ ko: 'An bɛmaw ka Ala y'i sigi ko i k'ale sago lɔn, i k'a tigi kaan mɛn, i ye min ye, ani i ye min mɛn, i bena o fɔ a ye." (Kɛwaliw 22:12-16 kalan).

«Ne sekɔra ka taga Zeruzalemu ka Ala daari Alabatosoba kɔɔɔ minke, ne ka Matigi ye a ko: «Teliya!» a k'a fɔ ne ye ko: «Bɔ Zeruzalemu sisan sisan, sabu i ka seereya min kɛ ne ta ko ra, o tɛna sɔɔn o ma. Ne y'a jaabi ko: 'Matigi, nin mɔɔɔw b'a lɔn ko ne bɔra Alabatoso dɔ la ka taga dɔ werɛ la ka mɔɔɔ minw lara i la, n' y'u bugɔɔ. O kɔ, Matigi y'a fɔ ne ye ko: «Ne bena i ci ka taga yɔɔɔɲan, siya werɛ mɔɔɔw fɛ.» (Kɛwaliw 22:17-20 kalan).

"Jama tun be Pɔli lamenna fɔɔ a y'o kuma fɔ, o kɔ, u y'u kaan kɔɔɔta ka pɛɛn ko: 'Aw k'a faga dugukolo kan, bari a man kan ka to nii na. U tun be kulela ka u ka faniw fili ani ka buguri fili sanfɛ tuma min na, sɔɔɔdasi kuntigi y'a fɔ ko u ka taga ni Pol ye keɛbobo kɔɔɔ ani k'a ɲininga walisa k'a lɔn fɛɛn min kama mɔɔɔw be kulela a kan ten.

o k'a sama k'a bugɔ, Pɔli ko sɔɔɔdasi kuntigi min tun lɔnin be yi, ko: «Aw be se ka ɔɔɔmu mɔɔɔ min bugɔ, k'a sɔɔɔ yere ma jalaki sɔɔɔ wa?»(Kewaliw 22:22-25 kalan).

Zeruzalemu sɔɔɔdasi kuntigi y'a ci ka taga Sezare walisa a ka kiti tige a kan. Pɔli ye jalaki minw la a kan, a y'u jaabi Felisi, Fesitusi, masace Agiripa ani a laban, masaceba ɔɔɔ kɔɔ.

Kiraw

"Dɔw ka ke kiraw ye" bɔra Gɔɔkikan kumaden dɔ la .*profeseti*w –Ala be kuma min sababu la, a be kibaruya fɔ, a be kuma ni hakili senu ye. «Kira» ka cikan min di a ma, a ka o fɔ, i n'a fɔ «yelikela» tun be Ala ta yelifen ye cogo min na. (Nɔnburuw 12:6, 8 laɔɔ.) O la, kira tun ye Ala ka kuma lasebaga ye; a kumana Ala tɔɔɔ ra, ani a ta se bagaya baraka ra. (Ekizɔɔdi 7: 1) Ala tun be kuma adamadenw fe ale da le sababu ra. (Jeremi 1:9; Esayi 51:16) 1 Korantikaw 13:8 b'a fɔ ko kiraya kumaw, o kɔɔ, kiraw mako tun tena ke tugun: "*Kanuya te ban abada. Nka kiraya kuma be yɔɔɔ minw na, u tun bena ka dabila ."*

Ka kuma fɔ: "A dabila" bɔra Gɔɔkikan kumaden dɔ la .*katargeyokɔɔ* ko k'a ke feen gwansan ye pewu, nafantan. (Bibulu kalan PC kan, Biblesoft)

Kibaru Duman fɔbagaw

"Dɔw ka ke kibaro diiman fɔbagaw ye" min bɔra Gɔɔkikan kumaden na .*Evanzilikela*-min be kibaro diman fɔ, kibaro diman, kibaro diman. Filipu ni Timote dɔɔɔ lo tun be weele kereɔkɔɔnɔn na ko kibaro diiman fɔbagaw. Filipu tun be kibaru diman kalan ani Timote tun be Pɔli deme ka kibaru diman kalan. Mɔɔɔ min be taga waajuli ke, o be se ka taga yɔɔɔɔɔɔ wala gɔɔɔɔɔ ani a be se ka wagati caaman ke yɔɔɔ dɔ la ka tɔɔɔ yɔɔɔ wɔɔɔ kan i n'a fɔ Pol ka koo la. Siga t'a la, lamennikelaw tun be sɔɔɔ cogo min na, o lo tun b'a to u b'a lɔn n'u ka ni ka to yen wala n'u ka ni ka taga. Mɔɔɔ be se k'a miiri fana ko a ka ni ka to yɔɔɔ dɔ la, n'a sɔɔɔ a ka ni ka to yɔɔɔ min na fɔɔ la, fɔɔ u ka baara (w) ke ka ban, u tun y'a latige ka min ke.

Piyeri ni ciden tɔɔɔ ye Ala ka cikan min lase mɔɔɔ ma, minw sɔɔɔna o ma Pantekɔte loon na, u y'olu tunu jii la ani . "*u tun b'u yere di cidenw ka kalan ma, ka to ɔɔɔɔɔ fe, ka buru tigetige, ka Ala daari.*"(Kewaliw 2:42-43 kalan).

Pol tun be kibaro diiman fɔ, a tun be kibaro diiman kalan: "*Ne lo ye kise dan, Apolosi .jii nka Ala le k'a bonya.*"(1 Korantikaw 3:6-7) Dannifen ye Kuma ye, Pol ye min kalan mɔɔɔ minw ma Kirisita lɔn - minw te kerecɔnɔn ye. Apolosi tun be kerecɔnɔn kalan Matigi ka sira la, n'a sɔɔɔ i n'a fɔ Pisisili ni Akilasi minw ye Ala ka sira ɔɔɔ a ye ka ɔɔɔ. (Kew. 18:26). "*O kɔ, Filipe;Kibaru Duman fɔbaga, a y'a da yeɔɔ, k'a damine ni nin kuma nin ye .fɔla , a ma,*Etiyopi jamana kuntigiba, *kibaro diiman, Yezu - Krista.*"(Kewaliw 8:35).

Ka kuma fɔ: "A be jigi," o bɔra Gɔɔkikan kumaden dɔ la .*epotizen*,-yiriwali sababu.

Ka kuma fɔ: "A fɔra" bɔra Gɔɔkikan kumaden dɔ la .*Euengelizatokɔɔ* ye ka waajuli ke, ka kibaro diiman fɔ.

Kibaru Duman fɔ́bagaw ni waajulikelaw ka teli ka Kibaru Duman fɔ́. Kerecɛn kɔ́ɔnɔ́nɔ́w ani diinan mɔ́ɔkɔ́kɔ́w/kɔ́ɔsilikelaw/ kɔ́ɔsilikelaw/sagadɛndɛlaw/kɔ́ɔsibagaw minw be se kalan na, u y'u kalan sarakabɔ́cogo la min ka di Ala ye k'u dɛmɛ u ka kɔ́ɔ ka kɛ Ala cogoya ye.

Niningaliw

1. Bibulu ka ciden dɔ́ ka ni ka Yezu n'a ka kɛwalew lɔ́n kɔ́ɔuman Tijɛn ___
Ngalon___

2. Ala y'a ka cikan di min ma fɔ́ ka taga se Kibaru Duman yiracogo dafanin na, kira ye mɔ́ɔ ye.
Tijɛ ___ Ngalon___

3. Kibaru Duman fɔ́bagaw ye Ala ka yafa ni kisili kibaro fɔ́bagaw ye, minw tɛ Kirisita ra. O la, bi waajulikelaw minw be minbɛnw kan, olu tɛ minw be cikan dɔ́ lase kerecɛnw jɛnkulu dɔ́ ma minw lajɛnna.
Tijɛ ___ Ngalon___

Sariyasɛn 3nan

Pasteriw ni karamɔ́ɔ minw be baara kɛra kafo ye .

Timote ni Tite ka kitabu fɔ́l kɔ́ɔ, Pol b'a fɔ́ an ye o pasteriw ka jogow koo la, minw ka kan ka baara kɛrɛnkɛrɛnnin dɔ́ kɛ farikolo kɔ́ɔ. U be weele fana ko:

Diinan mɔ́ɔkɔ́kɔ́w(*peresibuterɔ́si*) – tɔ́ɔ min b'a yira ko kɔ́ɔya, cɛkɔ́ɔba.

Sagadɛndɛlaw(*poimen*) – balobaga ani latangabaga faratiw ma (balobaga).

Kɔ́ɔsibaga/kɔ́ɔsibaga/kɔ́ɔsibaga/kɔ́ɔsibaga(*Episikopi*) - min be tɔ́ɔ lasɔ́mi farati minw be kɔ́ɔna na, a be kɔ́ɔsili kɛ, a be kɔ́ɔsili kɛ, a be segesɛgeri kɛ, a be taga bɔ́ mɔ́ɔ ye (ni viziti kɔ́ɔ ye k'u mako wasa) ani k'u kalan. (Tayɛri)

Yala diinan mɔ́ɔkɔ́kɔ́w/sagadɛndɛla/kɔ́ɔsibaga/kɔ́ɔsibaga/kɔ́ɔsibaga baara lo kɔ́ɔtanin lo ka tɛmɛ baara tɔ́ɔw bɛɛ kan wa? ɔ́ɔɔɔɔ – Baara bɛɛ nafa ka bon cogo kelen na; i n'a fɔ́, adamaden farikolo tɛna baara kɛ tugun ni kɔ́ɔnugu ni kɔ́ɔbara baara dabilara. O la, Krista farikolo bena ban yɔ́ɔ min na Krista ka Kibaru Duman ma fɔ́ wala baaraw ma bila yɔ́ɔ min na wala lamɛnni kɛra yɔ́ɔ min na mako t'a la.

N'a kɔ́ɔ saga ni bakɔ́ɔn marali faamuyali bena an dɛmɛ ka saga alako ta fan fɛ marali baara faamu (Alaɔ́siranbaga minw be kerecɛnw ka barikantanya kɔ́ɔsi Alako ta fan fɛ ani k'u lasɔ́mi farati minw b'u kan).

Sagagwɛla numan b'a janto a ka sagaw la ani a b'a fɛ k'u ka hɛɛreko kunko ta. A bena to n'u ye tuma bɛɛ k'u weele tɔ́ɔ la sabu u ka ni k'a kaan [lannaya] lɔ́n walisa ka tugu a kɔ́. Sagadɛndɛla ka baara ye ka kungoyɔ́ɔw pini yɔ́ɔ minw na, yɔ́ɔ minw be yeɛma dɔ́ɔni dɔ́ɔni wala yɔ́ɔ minw be yeɛma dɔ́ɔni dɔ́ɔni .

jii nka yɔɔ min ka jan farati la. A ka kan ka falenfen bagamanw lɔn ani k'u bɔ kungo kɔɔ walisa u kana se k'u dumu ka bana ani ka sa. A farikolo ka kan ka barika sɔɔ walisa k'u tanga soonw ni kongosogow ma. Mɔɔ min mako be baara wala wari la dɔɔ, o tɛ baara ye. I hakili to Dawuda ka Zaburu 23nan na." *Matigi Ala le ye ne kɔɔsibaga ye; Ne tɛna dɛɛ. A bɛ ne lala binɔanamarayɔɔ ra. A bɛ taga ni ne ye ji lafiriman dɔ ra. ... I be tabali labɛn ne ye ne juguw ɔɛ kɔɔ.*"

Faan wɛɛ fɛ, bakɔɔnw be u yɛɛ la, u be piningali kɛ ani u marali ka gweɛ k'a sɔɔ sagaw ye tugubagaw ye ani u mako be ladonni ni latangali la tuma bɛɛ.

Komi i ye Yahutu kanbele ye, i faɛ y'a latige ko wagati sera i ka sagadɛɛla ka baara ta. I tun be n'ale wala n'i kɔɔɛ ye k'u to sagadɛɛ la. Yala i labɛnin lo wa?

kele. Yala i be sagaw tɔɔ lɔn walisa u ka tugu i kɔ wa?

b. Yala i b'a lɔn i be nɛminɛ cogo min na wala i ye bolifɛntigi ye; i n'a fɔ, misiden?

c. Yala i b'a lɔn i be se ka kongokolon binɛnɛmanw ni jii sumaninw sɔɔ yɔɔ min na wa?

d. U man kan ka dumuni minw dumu, yala i be se k'u lɔn ani k'u bɔ yɛn wa?

e. Yala i be se ka kongosogow lɔn minw b'a fɛ ka mɔɔ faga wala ka pɛrɛn wa?

f. Yala i farikolo barika ka bon fɔɔ i be se ka juguw kɛɛ wa?

g. Yala baarakɛminanw b'i bolo minw ka ɔni ka sagaw ladon ani k'i janto i la i n'a fɔ nɛgekunbɛnnan, bɔɔ, kabakuruw, bere, bere ani fani wa? Yala i be se baara kɛ n'u ye kɔɔman wa?

Miiri Bibulu ka sagadɛɛlaw koo la .

Bibulu kɔɔ diinan mɔɔkɔɔ/sagadɛɛla/kɔɔsibaga/kɔɔsibaga/kɔɔsibaga ka kan ka kɛ ni:

kele. ɔɔɔɔɔɔɔɔ sɔɔ min b'a ni Ala n'a ka kafo kɛɛnw ɛɛ.

b. Kirisita ka kalanw n'a ka cidɛnw ka kalanw lɔnniya ni faamuyali nɔman, min b'a to kɛɛnw be labɛn cidɛnyabaara kama (baara kɛ) ani k'u kɔɔ ka kɛ Ala ka cogoya ye.

c. Se min b'a la ka ngalon kalanw lɔn ani ka sababu di minw b'u ka mara kɔɔ, u ka se k'o kalanw sɔɔ, k'u lɔn ani k'u lɔn. Nɛyirali fɛ, u ka wagati la, mɔɔnw tun be kalan min kɛ, o ye ko farisogo bɛɛ ka jugu. Yesu tun tɛ se ka kɛ adamaden farisogo jugu ra; o la, A tun ye jinamoriya dɔɔ lo ye – Gnosticisme.

d. Danfara min be faamuyali/miiri ni ngalon kalan ɛɛ, o lɔnniya.

e. Se min b'a la ka nɛminɛ k'a sɔɔ i t'i ka miiriyaw waajibiya tɔɔ kan.

f. Alako baarakɛminan minw ka ɔni ka kɛ walisa ka sagadɛɛ baara kɛ, u faamuyali ka ɔɛ ani k'u kɛ ka ɔɛ walisa ka mɔɔ minw be a ka mara kɔɔ, u lafasa, k'a kɛɛɔɔɔɔnw bila ka taga Alako dumuni na, k'u kɔɔ ka kɛ i n'a fɔ Krista ani k'u tanga Alako ta fan fɛ mɔɔfagalaw ma.

Ni “setigiya” tun be jati i n’a fɔ “jogow” wala baarakeminanw walisa ka sagadendɛ baara kɛ, o tuma na, u be kɔkɔ wɛrɛ lo kɔkɔ; i n’a fɔ, kɛkɛkɛla tɛ, kanɔn nɔkɔnɔn tɛ, sɔsɔli tɛ; nka a ka dususuman fɔ n’a be haminankow fɔra.

Sagadendɛlaw ka kan ka baara minw kɛ:

kele. Ka mɔɔw kalan, k’u balo, k’u labɛn ani k’u lasun u ka kɔkɔbaya.

b. Aw ye mɔɔw ladi, k’u ladi, k’u ladi, k’u barika bonya.

c. Aw ye faninyakaramɔɔw ni o ta faninyakaranw jaraki; i n’a fɔ:

1) Min be ban ko Krista ye Ala ye adamaden farikolo la.

2) Mɔɔw kelen be kisi k’a kɔkɔ a ma saniya Krista joli fɛ.

3) Mɔɔw be min kɛ, o lo b’a to a be kisi.

d. Bɛɛn ni bɛnbaliya sabati.

e. Minw barika ka dɔɔw farikolo ta fan fɛ, nka Alako ta fan fɛ fɔb, olu dususaalo ani banabagatɔw dusu saalo.

f. Minw tununa wala minw be tununa, aw k’olu jini ani k’u lakuraya.

g. Balima minw be aw ka mara kɔkɔ ani minw tununa, aw ka Ala deli aw yɛrɛ ye.

h. Farati minw be jɛnamaya sira kan, i k’u lasɔmi.

Nne. Ala ka mɔɔw senumanw labɛn baara kama (show & tell).

(1 Timote 3:2-7; Titi 1:6-11; 1 Piyeri 5:2-4; Kɛwaliw: 20:28-30; Efezikaw 4:11-15; Ezekiyeli).

34:2-5 kɔkɔ; 1 Tesalonikaw 5:12-14; Zaki 5:14 ani Luka 15:3 kalan).

“Nin ye .kuma min be se ka la a la : Ni mɔɔw dɔ y’a latige ka kɛ .kɔbsi r, a b’a fɛ ka .baara numan . Ayiwa, lanabagaw ta jenkuru kɔkɔsibaga ka kan ka kɛ mɔɔw jarakibari ye, musokelentigi, min bɛ se a yɛrɛ ra, min bɛ se a yɛrɛ ra, min bɛ mɔɔw boja, min bɛ lonanw ladon, min bɛ se ka mɔɔw karan, min kana kɛ dɔkɔ ye, min kana kɛ mɔɔw fariman ye, min tun bɛ mɔɔw sabari, min kana kɛ kɛkɛkɛbaga ye, min kana kɛ wari kanubaga ye. A ka kan k’a yɛrɛ ka denbaya mara ka jɛ ani k’a file ko a deenw be menni kɛ a fɛ ni bonya ye. (Ni mɔɔw min m’a yɛrɛ ka denbaya maracogo lɔn, o tigi bɛna se k’a janto Ala ka lanabagaw la cogo di?) O tigi man kan ka kɛ mɔɔw ye min yɛlɛmana kɔsa la. A ka kan ka kɛ tɔɔɔnuman ye kɛnema fana, janko a kana bɛn Sutana ka jan na, ani a kana bɛn Sutana ka jɔkɔ kɔkɔ.”(1 Tim 3:1-7) Bibulu fɔlɔ dɔw kɔkɔ, u sebera ko “everi ka baara” sanni k’a kɛ kɔkɔsibaga ye.

A damine “kɔkɔsibaga” “everi ka baara” Ladilikanw:

kele. Kantigi ani “Lanaya” – (Thayer - mɔɔw min lanin b’a la ko Yezu ye Masiya ye ani saraka min be jurumuw yafa; Fangatigi - lannaya, tijɛn ani kantigi).

b. “kɔkɔsibaga” wala everi ka baara bayɛlɛmana ka bɔ Grekikan kumaden na .*episikopik* kɔkɔ ko kɔkɔsilikɛla, kɔkɔsilikɛla, kɔkɔsilikɛla walima min be kɔkɔsili kɛ o cogo la kɔkɔsilikɛla. kɔkɔsilikɛbagaw ka kan ka kɔkɔsirɔ; kɔkɔsilikɛlaw ka kan ka latanga ani kumaden wɛrɛ ye sagadendɛlaw ye minw ka kan ka balo. Bishop tun ye tɔɔɔ ye min tun be di gofɛrɛnɛman ka baarakɛla sifa caaman ma, kɔfɛ, u y’o tɔɔɔ ta ka lɔɔɔkɔ kɔkɔ Katolikiw ni Angelicin ka jenkuluw kɔkɔ (etymonline.com). “Baara” dapɛ tɛ Grekikan sebenin kɔkɔ.

c. "Baara numan," o min ye baara numan ye, o ye baara ye, biro te. O ye baara wala baara do ye min bora Gerekikan kumaden na .*ergou* -wale, wale walima koo min kera.

d. "Kalsibaga" Nnes bora Gerekikan kumaden na .*episkopi*, bibulu ka Gerekikan na, o ye wale ye min sababu fe Ala be mawo ka siraw, u ka kewalew, u ka jogow file ani k'u segesege, walisa k'u ka koow jati ka kepe n'o ye, a ka ke ninsondiyako ye wala nisongoyako ye; segesegeli, segesegeli, viziti wagati min na a bena adamadenw niinw segesege; o kawo, Ala ka kiti wagati ra. (Tayeri ta)

An ka "kalsibaga baara ."Ka kuma fo

Ala lo ye jogo, setigiya di, .ceew la A tun b'a fe k'a ka mawo kalan, k'u dege ani k'u kawo baaraw ke. Pol kumana o koo la 1 Timote ni Titi ka kitabu kawo i n'a fo a yiranin be cogo min na duguman. Mawo ye fe ka faamuyali be kawo kawo min na Bibulu ka verise gerefef.

1 Timote 3nan ani Titi 1nan.

Yerefaamuyali

ka cikan mine konuman	t - ka Krista n'a ka cidenw ka kalanw kon .
neni sanfe	a ma dayele ka kawofli ke
diman danbe, jalakibali	diman danbe ani kenema mawo
muso kelen ce .	Muso caaman furubaga te, ani a bele ma furu muso do ma min "cira ka taga" ani a ma furu sa sebe di a ma .
sumaya, sullen hakilitigi	a be baara ke ni hakilitigiya ye
yeminebaga	kololi, kawo kawonin te
bonyabagato	labennin, jogo numan
lonanw bisimila	a b'a janto kawo mako la
be se ka mawo kalan	barika ka bon kumawoanya la
ti dilen la kawomin	Ka kawo min ka damanteme, ka kele ke
a ma ke mawofagabaga ye (fariyakokela)	kekela te wala dimi joona
numan	a be numanya ke ani k'a janto kawo la
keleballi te	kawo te - kawo; i n'a fo, "n' ka faamuyali be bo Bibulu kawo" .
nataba te	ta ke bololafenw ye a jenako folo ye .

a yere mara denbaya	denbaya be balo sara kara, u te wari ba
kana ke kasa la yalema	ka kan ka karabaliw kunben i n'a fa kerecen .

Poli ka o sere wagati le ra Yahudiyaw ni Dromukaw tun be kerecenw tawra wagati min na. O kama, minw tun b'a fe ka sagadende baara ke, olu tun labennin lo k'u niin bila farati la walisa k'a balimaw latanga. Balimaw ka hese Alako ta fan fe, o tun karantanin lo ka teme a farikolo kan. O tun te bonya, fanga wala bonya lya ye nka baara faratinin lo min b'a jini:

1. Nge min b'a la k'i balimaw tanga hali n'o bena i niin sara.
2. Ka se ka magw kalan, o kara ko ka kumargonya ke ka je (o kara Gerekikan kumaden na .didaktikakara ye setigi ye kalan na -Thayer).
3. Mupuli - kana pan ka ba bolo la walima ka teliya ka kiti tige.
4. Hine.
5. Cee minw lonna jengonya gwela kara i n'a fa magw tilenninw, u te magw yerebalaw ye.

Lasmini min be pasteriw kalan .

Ezekiyeli ye kuma minw fa kabini wagatijan Ala ka Isirayeli sagadendelaw ye minw be jengonya kara kara, u be jesin fana a ka hakilimaya sagadendelaw ma jengonya kura kara, minw te baara minw kera Ala ye minw di u ma.

«Matigi Ala k'a fa ne ye ko: «Adamaden, cirayakuma fa Izirayeli jamana kuntigiw kama; ciraya ke k'a fa o ye ko: <Dunuratigi Ala ko: Bona bena aw Izirayeli kuntigiw sara, aw minw be janto o yere dama ra! Yala sagadendelaw man kan ka janto sagaw la wa? Aw be mugu domu, ka sagasi faniw don aw yere ra, ka beganjumanw kannatige, nka aw te aw janto sagaw ra. I ma .

kele.barikantanw barika ka bon .

b.banabagatw keneya

c.ka magw joginninw siri.

d.tununinw lase kafe

e.tununinw pinina.”

f.

Yala Layidu Kura sagadendelaw ka kan ka baara wala baara min ke, o te o ye wa?

Krista ye o latigeliw ta kafow bee ye – a ka Egilizi.

- Aw ye kantigiya ke Kirisita ni Ciradenw ka kalan na.
- Aw ye kewalejumanw ke minw be bonya la Krista kan.
- Aw ye magw ke ne ta karamgodenw ye, ka Kirisita min gwengwe yiri kan, o kalan.

Latigelikelaw

Ni nin baara minw kofɔra sanfɛ, olu ye Sagadendɛlaw ka baara ye, o tuma na, latigeli tɛ don o la. Kafo kuru bɛɛ lo be desizɔnw ta.

U ka ɲi k'a latigɛ-

- Kalan juman lo ye Bibulu ka miiriyaw wala ngalon miiriyaw ye?
- Mɔɔgɔ be se ka kalan kɛ ɲɔɲɔ minw na, ɲɔn lo be sɔn o ma wala a be sira di o ma? kele. Bibulu kalan dɔ la "egilizi boon" ɲɔɲɔ .
  - b. Bibulukalan kɛ soo
  - c. Ka baara kɛ ni lɛtɛrɛ kalanw ye .
  - d. Kalan minw be kɛ mɔɔgɔ kelen kelen wala mɔɔgɔ kelen kelen bɛɛ fɛ .
- Farikolo ka kan ka lajɛn min?
- Yala ka lajɛn kɛ walisa ka ɲɔɲɔn sabati, o ye jɛnɲɔɲɔɲɔnya ye wala ka batoli kɛ, o ye "batoli baara" lo ye wa?
- Yala batoli wale dɔw be lɔn ani u be cikanw di u ma wa?
- Yala batoli kɛcogo misaliyaw ka ɲi ka kɛ wa, n'o lo, yala labɛn tigitigi dɔ be yen wa?
- ɲɔn le ka kan ka firiyamusow ni falatɔw ladon?
- Nilifɛnw ka kan ka kɛ cogo min na ani ɲɔɲɔ min na, ɲɔn lo b'o latigɛ?
- Yala mɔɔgɔ be se ka di baara kɛrɛnkɛrɛnnin dɔ ma wa; i n'a fɔ, misiyɔnɛri baara dɔ sanni ka taga "egilizi ka nafolo marayɔɲɔ la wa?"
- ɲɔɲɔ lo be "overssite" (o mana kɛ min o min ye) kɛ misiyɔnɛri baara dɔ la?
- Ni mɔɔgɔ minɛna jurumu dɔ la, a ka ɲi ka mun lo kɛ? kele. Minfɛn min ka caya
  - b. Furu faran
  - c. Ka ɲɔɲɔn lajɛn dabila .
  - d. Jatɔya
  - e. Nataba, galontigɛla, dɔɲɔminbaga, kuma jugu fɔbaga, min tɛ denbaya ladon.

Pol ye Efɛzi diinan mɔɔgɔɲɔɲɔ lasɔmi" .*Ala ka lanabagaw ta jɛnkuru min kunmabɔ ni a yɛrɛ jori ye, aw ye kɛ olugu ɲɔɲɔsibagaw ye. N b'a lɔn ko n taganin kɔ, kongofɛn .waraw bena don aw cɛ ra, a tena sagakulu makari. Hali ka bɔ i yɛrɛ ka nimɔɲɔ la (diinan mɔɔgɔɲɔɲɔ/sagadendɛlaw cɛma) mɔɔgɔw bena wuli ka tijɛn yɛlɛma walisa ka kalandɛnw sama ka tugu u kɔ. O kama, aw k'aw yɛrɛ ɲɔɲɔ!*"(Kɛwaliw 20:28-31 kalan).

Ka kuma fɔ: "Wuluw," o ye mɔɔgɔw ye minw b'u yɛrɛ kɛ kɛrɛcɛnw ye walisa ka janfa kɛ ani ka limaniya tijɛ. "Aw ye aw yɛrɛ ɲɔɲɔsi ngalon kiraw ma. U be na aw fɛ i n'a fɔ saga, k'a ɲɔɲɔ u ɲɔɲɔna na, wara farimanw lo."(Mat. 7:15).

Diinan mɔɔgɔɲɔɲɔ minw be ni sagafani ye "aw ka jatedɛnw na" olu tun be se ka don cogo di?

kele.U sugandicogo.

b.Kɛrɛcɛnw ka jɛnkulu tɛ ɲɔɲɔn minɛna cogo dɔ la min b'a to u ka lannakow n'u ka miiriyaw tɛ lɔn.

c.Fɔɲɔmasɔn ni minanw dicogo tɛ tijɛn ye, a ma bɔ wala a be di mɔɔgɔ wɛrɛw ma.

d.Alako ta fan fɛ, mɔɔgɔ dususumanw ni mɔɔgɔ dususumanw ka haminankow tɛ mɛn k'a ɲɔɲɔ u b'u janto mɔɔgɔw ka kanw na wala u be demɛba don u la.

e.Cɛɛ dɔw be se ka kanpaɲi kɛ baara min kama u b'a miiri k'o ye fanga ni bonyaya ye.

Alako ta fan fe wulu ye mɔɔɔw ye minw be lajenba kɔɔɔ ani u b'a fɔ k'olu ye kerecɛnw ye nka u ka lapinitaw tɛ Bibulu kɔɔɔ. U be se ka bali cogo di u kana kerecɛnw sama ka tugu u ka kalanw kɔ? O ye ka farikolo laben ani k'a dege ni lɔnniya ye, n'an be baro ke kene kan kalanw kan minw jensenna ani k'u suma ni Bibulu ka tijenkow ye. Kerecɛnw ka ni ka se k'a lɔn k'u ka kalan ye ngalon ye. Kerecɛnw ka kan ka ban ka ke lamennikelaw ye, "pew warmers" dɔɔɔ ani ka ke Ala ka Kuma kalandenw ye minw be sɔbe la k'a sɔɔ u be kalan caaman sɔɔɔ ani k'u sen don u ka, kɔɔsilikelaw/sagadɛndɛlaw ani mɔɔ wɛɛw fe minw be Kuma lɔn.

"I y'u mara ni fanga ye ani ni fanga ye. O la, u jensenna bari sagadɛndɛla tun tɛ yen, u jensenna tuma min na, u kera kongosogow bɛɛ ka dumuni ye. Ne ka sagaw tun be yaala yaala kuluw bɛɛ kan ani kulu janw bɛɛ kan. U jensenna dugukolo bɛɛ kan, mɔɔɔ si m'u jini, k'u jini."(Ezekiyeli 34:1-6 kalan).

«O kosɔɔ, aw sagagbenbagaw, aw ye Matigi Ala ta kuma lamɛn: Ne bɛ kari ko can ra, ko ne bɛ kari ko ne ta sagagbenbaga tɛ ne ta sagaw ra, o ra, o ka ne ta sagagbenfɛnw bɔsi, ka ke kongosogow bɛɛ ta dumuni ye. Matigi Ala ta kuma: Matigi Ala ko: Ne bɛna sagagbenbagaw keɛ, ne bɛna o jininka ne ta sagaw kɔɔsi ra, janko sagagbenbagaw kana se ka o yɛɛ balo tuun.(Ezekiyeli 34:7-10 kalan).

«Adamaden, ne bɛna ele ke Izirayelimɔɔɔw kɔɔɔsibaga ye, ne bɛna kuma min fɔ, o lamɛn, ka o lasɔmi, ni ne k'a fɔ mɔɔɔjugu dɔ ye ko: «A bɛna sa,» ni i m'a lasɔmi, walama ka kuma k'a lasɔmi, janko k'a ta kɛwalejuguw kisi, ne bɛna o tigi kisi. joli, nka ni i ka mɔɔɔjugu lasɔmi, n'a ma a ta kojugu dabla, a bɛna sa a ta jurumun kosɔɔ, nka i bɛna i yɛɛ kisi.»(Ezekiyeli 3:17-19 kalan).

" .Ne ta mɔɔɔw bɛ na ... ka i ta kumaw lamɛn, nka o t'a sira tagama. O b'a yira ko o bɛ Ala bato ni o da ye, nka o jusukun bɛ natabaw le jini. Tijɛn na, u fe, i tɛ foyi ye n'i ma kanuya dɔnkiliw la ni kaan numan ye ani i be fɔlifɛn fɔ ka jɛ, sabu u b'i ka kumaw mɛn, nka u t'u sira tagama."(Ezekiyeli (33:31-32).

Niningaliw

1. Diinan mɔɔɔkɔɔ/sagadɛndɛla ye kafo ka latigɛbaga ye sanni a ka ke mɔɔɔ ye min be mɔɔɔw kalan ani k'u ladi.
Tijɛ ___ Ngalon ___
2. Diinan mɔɔɔkɔɔw ye legilizi ka lɔɔɔɔ ye, u ka ni ka min ke, baara tɛ. Tijɛ ___ Ngalon ___
3. Alako wuluw ye mɔɔɔw ye minw b'a fɔ k'u ye "kerecɛnw" ye ani u ka ajenda tɛ Bibulu kɔɔɔ.

Tijɛ ___ Ngalon ___

4. Diinan mɔɔkɔkɔw/sagadendelaw dɔɔn lo ka kan ka Sutana ka wuluw

lɔn. Tijɛ ___ Ngalon ___

Sariyasen 4nan

Cɛɛ baarakelaw (Diyakono)

Dikɔnw

«Dikɔniw fana ka kan ka kɛ mɔɔkɔ ye minw ka kan ni bonya ye, minw ye mɔɔkɔkɔbew ye, minw tɛ dɔɔn min ka caya, minw tɛ namara jini, o ka kan ka lanaya tijɛw mara ni dusukun gwenin ye, o ka kan ka kɔkɔkɔ fɔkɔ, o kɔ, ni foyi tɛ o ra, o ka kan ka kɛ dikɔnw ye. o ta musow ka kan ka kɛ musow minw ka kan ni bonya ye, minw tɛ mɔɔkɔjuguw fɔ, nka minw ka kan ni a yɛɛ ye, ani mɔɔkɔ minw bɛ se ka la a ra fɛn bɛɛ ra. Diinan mɔɔkɔkɔw ka kan ka kɛ muso kelen dɔɔn cɛɛ ye . a ka kan k'a denw ni a ta somɔkɔw mina ka ja. Minw y'o baara kɛ ka ja, olu be boja sɔkɔ, u be la Yezu Krista la kosɔbɛ. (1 Tim 3:8-13).

Ka kuma fɔ:

kele. "Dikɔnw" (Grekikan na diakónous - cenimusoya tɛ kelen ye) - verise 8nan.

b. "Musow" (Grekikan na *fenhenamafagalanw*) – (duniya kuru bɛɛ kɔkɔ, muso min sii hake ka ca, a ka kɛ sunguru ye, walima furunin, walima firiyamusow walima muso ka kɛɛ ni Strong ta ye). verise 11

c. "O ka" tɛ Grekikan sebenin kɔkɔ. Young ka Literal bayelemeni b'a fɔ ko . "Musow — o cogo kelen na, u ka ni ka kɛ mɔɔkɔ kɔkɔbew ye, u kana ngalon tige, u be kɔkɔsili kɛ, u be kantigiya kɛ koo bɛɛ la." A fɛdding "their" ka kɛ angelekan bayelemeni ye, o kɔkɔ yelemena ka bɔ baarakela musow la, .*kumajɔkɔkɔnya*, baaradenw ta musow ma. verise 11

d. "Dikɔn ka kan ka kɛ muso kelen dɔɔn cɛɛ ye" o tɛ muso caaman furubaga ani cɛɛ minw be muso furu k'a sɔkɔ u ma furu sa sebɛ sɔkɔ, o kama u bele be furu la muso min furula. Yan, diakɔn bɔra Grekikan kumaden na .*Diakɔkɔsi*, (tɔɔkɔ kelen min be weele ko cɛɛya per Vines). verise 12

Ka kuma fɔ: A fɔ man di nka, dikɔn kumaden tun be lɔyɔkɔ wala baara dɔ lo yira Angletɛri ka legilizi kɔkɔ. Ni Grekikan kumaden tun bayelemena ko baaraden, mɔɔkɔw tun tɛna jagami tugun.

Ka kuma fɔ: Kerecɛnw bɛɛ ye sarakalasebagaw ye ka baara kɛ Ala ye. O la, u bɛɛ ye .*diyakɔkɔsi*, baarakelaw, cɛɛ ni muso, u be baara sifa kelenw lo kɛ Ala tun ye minw ci Adama ni Awa fɛ u k'u kɛ, nka u be baara kɛ Alako ta fan fɛ sanni ka baara kɛ farikolo ta fan fɛ. I n'a fɔ:

Kolo–N'aw be ne kanu, aw bena ne ka cifɔniw bato -- aw kana yiriden dumu .
kojuman ni kojugu lɔnniya.

Baara–I n'a fɔ i be sababu ye cogo min na, i ka koo juman kɛ – i ka nanko ladon.

Ka wolo—aw ye Kibaru Duman kise dan i n'a fɔ kisili se bagaya ye cogo min na – aw ye den ka caya ka dugukolo fa.

Kabi nin .*Diakɔnskomi* u ka jogow n'ɔ ka setigiya be i n'a fɔ sagadendɛlaw ta, u ka baara ka ɲi ka taga ɲɔɲɔ fɛ kosɔbɛ.

Krista ka legilizi be suma n'an farikolo ye, baarakeyɔɔ caaman b'a la fana minw be baara sifa caaman kɛ. Ni o "egilizi" farikolo yɔɔ tɛ baara kɛ, "egilizi" farikolo barika ka dɔɔ. A bɛna ja ka sa.

Cɛɛ minw ka jogow be i n'a fɔ sagadendɛlaw, olu ka baara ma ɲɛfɔ ka gwɛ o la faamuyali o faamuyali ye kɔɔfɔli wala miiriya ye.

Nin kuma nunu fɔra Joe McKinney ka kalan dɔ kɔɔ:

"Koo dɔw la, kumaden ' .*diyakɔnsi*'a be kɔɔ kerɛkerɛnnin wɛrɛw ni kɔɔ wɛrɛw ta n'a be kuma baarakɛlaw jɛnkulu dɔ koo la minw ka setigiya ɲɔɲɔ tɛ yen Alako ta fan fɛ i n'a fɔ 1 Timote 3nan na yɔɔ min na a bayɛɛmana ko dikɔ. An be se k'a fɔ ko o tun ye kɛwale ye min be mɔɔ dɛmɛ sabu a b'a to an b'a miiri ko kɛrɛcɛn dɔw sugandira ka baara kerɛkerɛnnin dɔ kɛ n'a kɔɔ u be kɔɔsilikɛlaw dɛmɛ u ka baara la Alako ta fan fɛ.

"Hali ni an lanin b'a la kosɔbɛ kɛrɛcɛnw ka baara koo la minw be ni setigiya kerɛkerɛnninw ye, an ma kan ka miiri ko nin lo ye kuma laban ye o koo la. diinan mɔɔkɔkɔw ka hakilimaya baara la, o min ye ka legilizi makoyɛfɛnw ladon, sanko minw ka ɲi ka kɛ joona joona, Diinan mɔɔkɔkɔw tɛ "diinan mɔɔkɔkɔw ye minw ka dɔɔ" hali n'ɔ ka baara tun bɛna kɛ i n'a fɔ sagadendɛlaw be baara dɔw kɛ ani o lonniya tun bɛna kɛ fɔɔmasɔɔ ɲuman ye o cɛɛw fɛ walisa loon dɔ, u ka se k'a ɲini wala k'a ɲini ka kɛ watch, guar ka baara ye.

"Krista farikolo masaya ɲɛnama, min be yiriwara ani min be kɛɛ la - fɛɛn ɲɛnama - makoyɛfɛn barikaman caaman b'a la minw be yɛɛma tuma bɛɛ.

"Gɛɛyaw be wuli, makoyaw be bɔ kɛɛ kan, kɔɔkɔkɔw be kɛ: mɔɔ dɔ be bana, dɔ wɛrɛ be bɔɛ a ka baara la, denbayaw be kɛɛ kɛ, bangebaw be gwɛɛyaw kɔɔ n'ɔ deenw ye, mɔɔw be sa ani denbayaw ka ɲi ka dususaalo kɔɔ, baara nafamanw ka ɲi ka yiriwa. yira, u ka kan ka wasa, ani ka wasa sisan yɛrɛ!

"A' y'a jati ko saan kɛmɛkulu fɔɔ la, tuma o tuma ni kɛrɛcɛn dɔ tun ma lajɛn, bɛɛ tun be hami o la. Yala Dɔɔmu faamanw tun b'a minɛ a ka limaniya kosɔn wa? Yala Yahutuɔw ka diinan dɔ tun be kɔɔ lase a ma wa? N'ɔ lo, o tun bennin lo kɛrɛcɛn denbaya ma, wala u ka .

ƙƙƙsilikɛlaw k'a ɲini balimace ɗɗ fe min siginin be gɛɛfe, a ka teme a fe k'a file n'a be cogo ɲuman na ani ka makɔɲɛfen o makɔɲɛfenw di.

"Kerecɛnw bɛɛ ye baarakɛlaw ye. Bɛɛ welera ka baara kɛ. Egilizi be se ka mɔɔɔ o mɔɔɔ weele ka mako wasa (ka baara kɛ). O be ɓɓ koow cogoya la. Misaliya la, wariko ta fan fe, legilizi ka kan ka mɔɔɔ ɗɗ sugandi min be jateɓɓ ɓɓ ka ɲɛ, min be se ka la a la ani a be ni tilenninya ni hɔɔɔnya ye min ka ɲi ka kɛ. ni denmisɛnw ye walisa ka kɛ legilizi ka nafolo marabaga ye wa?Yala o tigi be ni setigiya nunu ye ani a ka ɲi ka baara kɛ ɔɔɔ ɗɗ la, hali n'a ka ɲi ka baara kɛ ni setigiya kɛrenkɛrenninw ye Nka kerecɛnw bɛɛ, cɛɛ wala muso, u ka ɲi ka baara kɛ ani u be se k'o kɛ.

"Sisan, ni makoyabaw be yen; o ƙƙ, ni ƙƙɔɔko ɗɗw kɛra, tuma caaman na, wagati tɛ yen ani sababu tɛ yen ka balimaw ka setigiya sɛgɛsɛgɛ ani ka balimaw ka jogow sɛgɛsɛgɛ walisa k'a ɓɓ ɲɓ lo be se k'o makɔɲɛfen kɛrenkɛrenninw ɲɛnabɓ o wagati la. Egilizi mako be baarakɛlaw ɲɛnkulu ɗɗ la, minw be se Alako ta fan fe ka ban; diinan mɔɔɔkɔɔkɔw/ ƙƙsilikɛlaw koo ɗɗw la minw ma labɛn ka ɲɛ ani mako be yen ani u ka ɲi ka ɲɛnabɓ joona joona." (Joe McKinney ka kuma laban lo.)

Odiakɔɔsɛsarati minw kofɔra sanfe, u ɗɗw ye ka kɛ muso kelen cɛɛ ye ani k'a deenw n'a ka soo mara ka ɲɛ, o tɛ se ka ɲɛsin bɛɛ ma .*diakɔɔsi* n'a ɓɓ kerecɛn cɛɛw ni musow bɛɛ be cogo min na .*Diakɔɔsi* baaradenw. O kama, cɛɛ minw be ni setigiya nunu ye, olu ka baara ka ɲi ka dan na ni cɛɛ wala muso tɔɔw ta ye .*diakɔɔsi*.

Mɔɔɔ ɗɗw b'a miiri ko Zeruzalemu legilizi ye mɔɔɔ wolonfila minw sugandi kɛwalew kitabu ƙƙ, walisa ka Gɛɛki muso cesalenw mako wasa, olu tun ye diinan mɔɔɔkɔɔkɔw ye. Nka u t'u weele ko .*Diakɔɔsi*ani u ka setigiya ma ɓɓ ani a ma ɓɓ fana n'u wolonfila bɛɛ tun be ni jogow ye minw be ƙƙ 1 Timote ka kitabu ƙƙ.

Bi, mɔɔɔ caaman b'a jati ko diinan mɔɔɔkɔɔkɔw ka baara ye Alakokow ɲɛnabɓbaga ye ani diinan mɔɔɔkɔɔkɔw ye farikolokow ɲɛnabɓbaga ye. A be komi o ye faamuyali jugu ye, sabu n'an b'o kɛ, farikolo ƙƙɔɔ ƙƙɔɔ bɛɛ ka baara be dan na kosɓɓɓ, cɛɛ wala muso. Tɲɛn na, ni diinan mɔɔɔkɔɔkɔw be Alako ta fan fe ani diinan mɔɔɔkɔɔkɔw be farikolo ta fan fe, baara si tɛ to baarakɛlaw fe minw tɛ diinan mɔɔɔkɔɔkɔw ye. Nka o tɛ se ka kɛ Piyɛri ka letɛɛ ye min cira ɲɓnw ma minw ɲɛnsenna, a ɓɓra 1 Piyɛri 4:10 ƙƙɔɔ ko "U kelen kelen bɛɛ ye nilifen min ƙƙ, aw k'o kɛ ka ɲɔɔɔ mako ɲa, i n'a ɓɓ Ala ka nɛɛma sifa caaman marabaga ɲumanw."Cɛɛw wala muso minw be ni setigiya kɛrenkɛrenninw ye ani minw tɛ n'u ye, olu lo be kumaden "o kelen kelen bɛɛ" koo la. Ni "o kelen kelen bɛɛ" tɛ musow kofɔ, o tuma na Pol tun filila k'a ɓɓ ƙƙmukaw 16:1 ƙƙɔɔ ko Febe tun ye .*diakonɔɔ*,baaraden ɗɗ.

Bi, miiriya min b'a yira ko dikɔnw be kafo ka farikolo makɔɲɛfenw ladon, i n'a ɓɓ ka boon n'a ka ƙƙɔɔ ladon, o ma ɓɓ Layidu Kura ka kɛwalew la sabu Layidu Kura ƙƙ, sɛɓɛ si ma ɓɓ ko kerecɛnw ka lajenba ɗɗ tun be ni kafo farikolo ta ye wala k'a ladon. Egilizi mako tun be min na ƙƙɔɔ wagati la, o tun ye mɔɔɔkɔɔkɔw makoya ye, bololafenw wala fɛɛnw tɛ. O ye tɲɛn ye bi i n'a ɓɓ legilizi ye mɔɔɔ ye, u tɛ bolofɛnw ye.

Cεε minw tɔɔɔ fɔra .

".Barinabasi (o kɔɔ ko mɔɔɔ min be mɔɔɔ jaa gwεleya), Levite dɔ min bɔra Sipiri, ale y'a ka foro dɔ feere ka na n'a wari ye k'a di cidenw ma. "(Kεwaliw 4:36-37 kalan).

"O le kosɔn, .Barinabasi tagara Tarisi ka .Sayuli , a ka Sɔli ye minke, a nana ni a ye Antiyɔsi. Saan kelen kuru bεε kɔɔɔ, u ye lajen ke ni legilizi ye ani u ye mɔɔɔ caaman kalan. "(Kεwaliw 11:25-26 kalan).

«Kira dɔw ni karamɔɔɔw tun be Antiyɔsi lanabagaw ta jenkuru ce ra. .Barinabasi , Simeyɔn min tun be wele ko Nizeriya, .Lusiyusi Sirenikaw; Manayen masace Erɔdi ka masaso mɔɔɔ dɔ, ani .Sayuli . Ka o to Matigi Ala batora, ka sun don, Nin Saninman k'a fɔ o ye ko: «Aw ye danna ne ye . .Barinabasi ni Sayuli Ne ka o wele baara min kama, o le kosɔn.» O kɔ, u y'u bolo la Pɔli kan ani k'u bila ka taga. "(Kεwaliw 13:1-3).

"Wagati dɔ kɔ .Pɔli (Sayuli) a ko .Barinabasi , 'An ye Matigi ka kuma fɔ dugu minw bεε la, an ka segi ka taga bɔ balimaw ye k'u ka keneya file.' .Barinabasi tun b'a fe ka Zan mina, min be wele fana ko .Mariki , ni o ye, nka Pɔli ma sɔn k'a ye ko hakiritigiya lo k'a mina, sabu a tun bɔra o ra Panfili jamana ra, a ma to ka baara ke ni o ye. Benbaliyaba tun b'u ni ɔɔɔ ce fɔ u farala ɔɔɔ kan. .Barinabasi tagara ni Mariki ye kurun kɔɔɔ ka taga Sipere. "(Kεwaliw 15:36-40 kalan).

".N' ka kasodenɔɔɔ .Arisitaraki b'a ka foli ci aw ma, i n'a fɔ .Mariki , .Barinabasi belence lo. "(Kɔɔɔ 4:10).

".Epafarasi , ale min be kaso ra ni ne ye Yesu Kirisita kosɔn, ale be aw fo. Ani o cogo kelen na .Mariki , .Arisitaraki , .Demasi ni Luka , n' baarakeɔɔɔnw. "(Filemɔn 23-24)

«I seko bεε ke ka na ne fe joona joona, sabu .Demasi , dije ka di a ye minke, a ye ne to yen ka taga Tesaloniki. .Kresensi a tagara Galasi mara ra, ani .Titi ka taga Dalimati jamana na. Dorɔn Luka be ni ne ye. Mariki wele ka na n'a ye, bari a be ne demε ne ka baara la.» (2 Tim 4:9-12).

"An sera Deribe, o kɔ, an sera Lisitire, kalanden dɔ tun be yen min tɔɔɔ ko .Timote a tun be janamaya ra, a bamuso tun ye Yahudiyamuso ye, min tun lara Yesu ra, nka a face tun ye Greki ye. Balima minw tun be Lisitire ani Ikoniyɔmu, olu tun b'a tɔɔɔnuman fɔ. "(Kεwaliw 16:1-3).

"Tuman min .Silasi ni .Timote o tun bɔra Masedoni; .Pɔli a y'a yeε di waajuli ma, k'a yira zuwifuw la ko Yezu le ye Ala ka Mɔɔɔ wolomanin nin ye. "(Kεwaliw 18:5).

".A k'a demεbaga fla ci; .Timote ni .Eratusi , ka taga Maseduwani, k'a sɔɔɔ a tora dɔɔɔni Azi mara la. "(Kεwaliw 19:22).

«O kosɔn ne be aw daari ko aw ye ne ladege, o le kosɔn ne be aw ci .Timote , ne dence kanunin, min ye kankelentigi ye Matigi ta baara ra. A bena aw hakiri jigi ne ta tagamacogo ra Yesu Kirisita ta jenkɔɔɔnya ra, min bennin lo ni ne ta kalan ye ɔɔɔ bεε lanabagaw ta jenkuruw bεε ra» (1 Kor 4.16-17).

“Filipu kibaru diman fɔbaga, min ye mɔɔɔ wolonfila dɔ ye. Denmuso naani tun b'a fe, minw tun ma furu fɔb, olugu tun be ciraya kera. An kenin kɔ ka tere damadɔ ke yi, cira dɔ nana, min tɔɔɔ tun ye ko Agabus a bɔra Zude mara ra ka na. A gwɛrela an na ka Pɔli ka cɛsirinan ta k'a yere bolow n'a seenw siri n'a ye, k'a fɔ ko: 'Nii Senuman y'a fɔ ko Zeruzalemu Yahudiyaw bena nin cɛsirilan tigi siri ten k'a don siya wɛɛ mɔɔɔw bolo.”(Kɛwaliw 21:8-11).

“U(Pol ni Barinabasi)benbaliyaba tun be u ni jɔɔɔ cɛ fɔɔ u farala jɔɔɔ kan. Barinabasi ye Mariki ta ka kurun ta ka taga Sipiri, nka Pɔli ye Silasi ta ka taga, balimaw y'a kalifa Matigi ka nɛɛma ma. A tagara Siri jamana ni Silisi jamana cɛtigi ka taga lanabagaw ta jenkuruw baraka bonya.»(Kɛwaliw 15:39-41).

“LaFilemɔn an terice kanulen ani baarakejɔɔɔ, an balimamusu Afiya ma, ka Arikipi an ta kɛɛɛjɔɔɔ, ani lanabagaw ta jenkuru min be lajen i ta so, an Fa Ala ni an Matigi Yesu Kirisita ye nɛɛma ni hera ke aw ye. ... Ne y'a men ko aw limaniyanin lo Matigi Yezu la ani aw be kanuya min yira mɔɔɔ senumanw bɛɛ la.”(Filemɔn 1-3, 5)

«Ne b'i deli .(Filemɔn)n dence kamaOnezimu , min kera ne dence ye k'a sɔɔ ne tun be nɛɛjɔɔɔ ra. Fɔɔɔ nafa tun t'a la, nga sisan a kera nafa ye e ni ne bɛɛ fe.”(Filemɔn 10-11)

“N' kasodenjɔɔɔ Arisitaraki ale b'a fo aw ye, ani Barinabasi dence Mariki fana.”(Kɔɔɔ 4:10).

“Epaforasi , min ye aw ta mɔɔɔ dɔ ye, Yesu Kirisita ta baaraden, ale be aw fo. A be bondori ke tuma bɛɛ Ala daalili la aw ye, waasa aw ka se ka lɔ Ala sago bɛɛ la, k'aw jigi sigi kosɔɔɔ.”(Kɔɔɔ 4:12-14).

Niningaliw

1. Komi kerecɛnw bɛɛ ye sarakalasebagaw ye, u ka baara ye ka baara ke Ala ye. Tije ___ Ngalon ___

2. Kerecɛn minw be nilifenw sɔɔɔ ka baara ke .

kele. ___ Waajulikɛlaw

b. ___ Misijɔɔɔriw

c. ___ Diinan mɔɔɔkɔɔw/Sagadɛndɛlaw

d. ___ Cɛɛw

e. ___ Musow

f. ___ O bɛɛ fɔra sanfɛ .

3. Baarakɛlaw minw ye jogow lɔn, a be komi u be sagadɛndɛlaw demɛ u k'u ka baara ke, o min ye ka mɔɔɔw jija ani k'u ladi.

Tije ___ Ngalon ___

"A(Piyeri)tagara Mariyamu ka soo, Zan min tɔɔ wɛɛ ko Mariki, ale bamuso, mɔɔ caaman tun lajenna yen ka Ala daali."(Kɛwaliw 12:12).

Ka kuma fɔ: Mariyamua tun b'a ka soo ta ka mɔɔ senumanw lajen. O koo la, lajenba tun kera walisa ka delili kɛ walisa kerecenw bɛɛ ka kisi nka sanko Piyeri lo, i n'a fɔ wagati dɔɔni ka kɔn o jɛ, Erɔdi tun ye Zaki kuun tige.

"A (Lidiya) batizenin kɔ, a y'an jija ko: 'N'aw y'a ye ko ne ye kantigi ye Matigi fɛ, aw ka na ne ka soo ka to yen.' A ye see sɔɔ an kan."(Kɛwaliw 16:15).

Ka kuma fɔ: Lidiyaa tun b'a bololafenw ta ka Pol mako wasaani minw tun be n'a ye.

"U dɔw lara o la ani u farala Pɔli ni Silasi kan, i n'a fɔ Grekiw mɔɔ caaman minw tun be Ala bato, ani muso tɔɔtigi caaman." ... "O Yahutu (cɛw ni musow) tun be ni bonya ye ka tɛmɛ Tesalonikikaw kan, u tun be Ala ka kuma minɛ ni kɔɔkɔwɛ ye, u tun be Sebeninw sɛgɛsɛgɛ loon o loon k'a file n'o koo ye tijɛn ye. ... "Nga mɔɔ dɔw farala a kan ka la a la, u dɔw tun ye Diyonisi ye, min tun be kititigesoba la, ani muso dɔ min tɔɔ ko Damarisi, ani mɔɔ wɛɛw."(Kɛwaliw 17:4, 11-12, 34 kalan).

Ka kuma fɔ: Damarisilara. N'a sɔɔ Atɛni muso tɔɔtigi dɔ lo tun lo sabu a tun be Areopazi lajenba la tuma min na Pol tun be kumana.

"O kɔ, Pɔli bɔra Atɛni ka taga Korenti, a ye Yahutu dɔ sɔɔ yen min tɔɔ ko Akilasi, Pɔnti duguden lo, a bɔra Itali kɔsa la, n'a muso Pirisili ye. ni kɔɔkɔwɛ ye, a tun be kuma ani ka mɔɔw kalan Yezu koo la cogo tigitigi la .(i n'a fɔ a sɛbera Layiri Kɔɔ kɔɔ cogo min na),k'a sɔɔ a tun ka Yuhana ta batizeri koo dɔɔ le lɔn. A y'a damine ka kuma kalanso kɔɔ ni jagweleya ye, nka Pirisili ni Akilasi y'a mɛn tuma min na, u y'a minɛ ka Ala ka sira jɛfɔ a ye ka jɛ."(Kɛwalew 18:1-2; 24-26)

Ka kuma fɔ:" .Olugu," Akila n'a muso Pirisili,kalananApolsi tɛ Akila dɔɔni lo ye.

"O dugusagwɛ, an bɔra ka taga se Sezare, an donna Kibaru Duman fɔbaga Filipu ka soo, ale tun ye mɔɔ wolonfila dɔ ye, ka to n'a ye, denmuso naani tun b'a fɛ minw tun ma furu, ani u tun be kiraya kera."(Kɛwaliw 21:8-9).

Ka kuma fɔ: Filipu denmusow .kiraya kɛ. An b'a lɔn 1 Korentikaw 14:21 kɔɔ ko kiraya kumaw ye lanabagaw ta ye. Fɛɛn si t'a yira ko u tun be kiraya kɛ musow dɔɔni lo ye wala n'u tun ma lajen dɔɔni.

«Ne bɛ an balemamusu Febe tɔɔ le fɔ aw ye, min bɛ Senkere lanabagaw ta baaraden ye.»(ɔɔmukaw 16:1).

Ka kuma fɔ: Bibulu dɔw be bayelema .*kumajɔɔɔnyai* n'a fɔ dikɔn. Nka mɔɔɔ o mɔɔɔ, cɛ wo, muso wo, o bɛɛ kɛra jɔn ye Kirisita ta jɛnɔɔɔɔɔɔ ra; *diakono*, Krista farikolo kɔnɔ ani sarakalasebagaw fana ka baara kɛ Ala ye. Febe ye baara sifa min kɛ, Bibulu tɛ foyi fɔ o koo la. An b'a lɔn ko a tun be baara kɛra. An b'a lɔn fana ko a tun tɛ baarakelaw ka saratiw dafa minw be sɔɔɔ 1 Timote 3:12 kɔnɔ.

«*Aw ka Pirisili ni Akilasi fo, ne baarakɛɔɔɔɔɔ minw ye Yesu Kirisita ta baara ye, olugu minw y'u yɛɛ di farati ra ne niin kosɔn. n' somɔɔɔɔɔ ani n' ka kasodenɔɔɔɔɔ.*» (Ɔɔɔmukaw 16:3-7).

Ka kuma fɔ: An m'a lɔn Mariyamu ye baara min kɛ. Nka, an b'a lɔn ko a tun tɛ saliya ye i n'a fɔ a tun be cogo min na .**a ye baara kɛ kosɔɛ.**

«*Azi mara lanabagaw ta jenkuruw bɛ aw fo, Akilasi ni Pirisili (Prisili) ani o ta lanabagaw ta jenkuru minw bɛ o ta so, olugu fana bɛ aw fo Matigi ta jɛnɔɔɔɔɔɔ ra.*» (1 Korɛntikaw 16:19 kalan).

Ka kuma fɔ: Pirisili ni Akila tasoo tun dayɛɛnin lo kɛɛɛnw ka se ka lajɛn.

«*Ne be Evɔdi ni Sentisi deli ko u ka bɛn Matigi ka baara ma, ne teri sɔɔɛ, ne b'i deli fana, i ka muso nunu dɛmɛ, olu minw ye baara kɛ ni ne ye Kibaru Duman fɔli la ni Keleman ye.*» (Filipikaw 4:2-3 kalan).

Ka kuma fɔ: A be komi o musow tun be bɔ Filipikaw lo la. U ye Pɔli dɛmɛ Kibaru Duman kalanko la. U tun tɛ kɛ yen dɔɔɔ walisa ka koo jugu sifa bɛɛ bɔ yen. U tun be kibaru diman kalan mɔɔɔɔ ye k'u to baara la ni Pɔli ni Keleman ye.

“*Ne hakili b'i ka lanaya sɔɔɛ la, o lanaya min tun be i mamamusu Loyisi n'i bamuso Unisi la fɔɔ, ani sisan, ne lanin b'a la ko a be ele fana kɔnɔ.*” (2 Timote 1:5 kalan).

Ka kuma fɔ: U y'u ka limaniya lase u ka denbayamɔɔɔɔ ma ..

“*An baarakɛɔɔɔɔɔ kanunin Filemɔn, ani Afiya an balemamusu, ani an kɛɛkɛɔɔɔɔɔ Arikipu, ani lanabagaw ta jenkuru min bɛ i ta so.*» (Filemɔn 1-2)

Ka kuma fɔ: “Afiya” kɛɛɛɛmuso dɔ lo min tun be Pol ni Filemɔn lɔn.

Musow ka kumadenw - Bɛɛ, kelen kelen ani bɛɛ

“O le kosɔn minw sɔnna a ta kuma ma . Mɔɔɔɔ batizera, mɔɔɔ waa saba saba farala u kan o loon na.” (Kɛw. 2:41).

Ka kuma fɔ: “Minw .**a ka Kuma sɔɔɔ** .” kɔnɔ, cɛɛw ni musow be yen.

“*Kalandenw y'a latige k'u kelen kelen bɛɛ ka dɛmɛ don Zude mara balimaw ma ka kɛɛ n'u seko ye.*” (Kɛw. 11:29).

Ka kuma fɔ:“ .Bɛɛ” be musow fana ladon, o kama musow .y'a demɛ k'o latigɛ.

«O tuma na, ciradenw ni cɛkɔɔɔbaw, ani .Egilizi bɛɛ , ka mɔɔɔ dɔw woloma u cɛma k'u ci ka taga Antiyɔsi ni Pɔli ni Barinabasi ye.”(Kɛwaliw 15:22).

Ka kuma fɔ:“Egilizi bɛɛ” kɔɔɔ, musow lo be yen. O kama, musow .y'a seen don sugandili la.

“O kɔ, u y'u bila ka taga Antiyɔsi, ka .kafo u fila bɛɛ ye lɛtɛɛ di. U y'o kitabu kalan tuma min na, u nisɔɔɔndiyara sabu a y'u jaa gwɛɛɛya.”(Kɛwaliw 15:30-31 kalan).

Ka kuma fɔ: Muso minw .a ka o mɛn, ka ninsɔɔndiya.

“O kɔ, a y'a fɔ ɔɔɔɔɔdasiw kuntigi ye ko u k'ale to kaso la, nka u k'a labila dɔɔɔni, ani a ka mɔɔɔ si kana .teriw ka kan ka bali k'a mako wasa.”(Kɛwaliw 24:23).

Ka kuma fɔ:“ .Teriw” tun ye cɛɛw ni muso dɔw ye minw .a tun be Pol mako wasa.

“O kɔɔɔ ni kɔɔɔɔɔ bena kɛ .adamaden bɛɛ ne be kojugu kɛ, Yahudiyaw kɔɔɔna, o kɔ, siya wɛɛɛ mɔɔɔɔɔ; **mɔɔɔ o mɔɔɔ** min be kopuman kɛ, Yahudiya le bena kɛ fɔɔ ye, o kɔ, siya wɛɛɛ mɔɔɔ* . Bari Ala te mɔɔɔ bɔ mɔɔɔ la.”(Oɔɔmukaw 2:9-11).

Ka kuma fɔ:“ .Adamaden bɛɛ” tɛ danfara foyi don cɛɛw ni musow cɛ minw .**ka kopuman kɛ, walama ka kojugu kɛ.**

“Sabu aw bɛɛ kɛra deenw ye Yezu Krista barika la .keleAla ta, lanaya sababu ra.Aw caman kama . I n'a fɔ aw batizera Kirisita* ta jɛɔɔɔɔɔɔɔ ra cogo min na, aw ka Kirisita ta fani don aw yɛɛɛ ra. Yahutu ni siya wɛɛɛ mɔɔɔɔɔ tɛ yen, jɔɔɔ ni kɔɔɔɔɔ te te, cɛɛ ni muso te te, bari aw bɛɛ ye kelen ye Yezu Krista la.”(Galatikaw 3:26-29 kalan).

Ka kuma fɔ: Joo tun be dence fɛ ka face ka cɛɛn ɔɔɔ sariya sira fɛ. Nka “i n'a fɔ aw caaman” minw .**tun batizera** musow fana tun b'o la. O kɔ, muso minw be Krista la, olu ye tijɛn ɔɔɔ Pɔli y'a fɔ o kɔ ko minw be Krista la, olu ye kelen ye. Mɔɔɔ si tɛ Krista la min ye kerecɛn filanan ye bari bɛɛ ye baarakɛlaw ni sarakalasebagaw ye ka baara kɛ Ala ye. (1 Piyeri 2:16 ani Yirali 1:6).

“ .Ale min be Babilɔni, ale min wolomanin lo fana, ale b'aw fo.”(1 Piyeri 5:13 kalan).

Ka kuma fɔ:“ .A” tun be se ka kɛ kerecɛnmuso ye wala kerecɛnw ka lajɛnba dɔ – n t'a lɔn.

“ .Ayiwa, ne cɛkɔɔɔba, ne bɛ nin sɛbɛ ci Ala ka muso jɛnawoloma ma, ale ni a ta denw ma, ne bɛ minw kanu kosebɛ;”(2 Yuhana 1:1).

Ka kuma fɔ:“ .Muso sugandinin” tun be se ka kɛ kerecɛnmuso ye wala kerecɛnw ka lajɛnba dɔ – n t'a lɔn.

O kumadenw bɛɛ, kelen kelen bɛɛ be musow fana kofɔ. O la, Musow ka kan ka sen don a la walisa Krista farikolo ka baara kɛ i n'a fɔ farikolo kelen n'o tɛ, farikolo yɔɔɔ dɔ be jati i n'a fɔ fɛn min be farikolo sama wala min sara.

Musow ka baara n'u ka miiriya

"O la, n'i .(cɛɛ walima muso)ka domuni ke, ka minni ke, walama ka fen o fen ke, o bɛɛ ke ka Ala bonya. Aw kana zuwifuw ni siya werɛw kunnatije . ne fana tɛ ne yɛɛ nafa jini, nka mɔɔɔ caman ta le, janko o ye kisi. Aw ye ne ladege, i n'a fɔ ne bɛ Kirisita ladege cogo min na. Sisan, ne b'aw tando bari aw hakili be ne la koo bɛɛ la ani aw be to ka .laada i n'a fɔ ne ka o karifa aw ma cogo min na. Nka ne b'a fɛ aw ye nin lɔn ko cɛ bɛɛ kuntigi ye Kirisita ye; muso kuntigi ye cɛ ye, Kirisita kuntigi ye Ala ye. Cɛɛ bɛɛ . ka delili ke walimaka kiraya ke , n'a b'a kuun datugu, a b'a kuntigi le dɔɔɔya .(Krista). Ngamusu bɛɛ ka Ala daari, walama ka kiraya ke (o tɛ bali ye) k'a kunkolo datugu, o b'a kunkolo dɔɔɔya; sabu a bɛ i n'a fɔ a kunsigi tigera, o kelen lo. Sabu ni muso ma a yɛɛ datugu, a k'a yɛɛ datugu .kunsigi tige : nka ni maloya lo muso fɛ k'a kunsigi tige, walama k'a kunsigi tige, a k'a yɛɛ datugu."(1 Korɛntikaw 10:31– 11:6 kalan).

Ka kuma fɔ:

- aw ka tɔ kelen ka hɛɛɛ jini tuma bɛɛ – 10:24
- aw ka fen o fen ke, aw ye Ala bonya – 10:31
- cɛw ni musow, aw kana aw kunkolo dɔɔɔya – 11:4.
- wariko fantan kerecɛnw kana jati i n'a fɔ mɔɔɔ dɔɔɔmanw – 11:21
- aw kana aw ta Alako nilifɛn jate ko o nafa ka bon – 12:
- kanuya le ka bon ka tɛmɛ bɛɛ kan – a bɛ to fɔ abada. – 12:31-13:13
- aw ka kɔkɔ jija, ka kɔkɔ bonya, ka kɔkɔ bonya ani kɛɛkɛɛniya la, minw ka kunkanbaara b'aw ka hɛɛɛko la, aw ka aw yɛɛ tanga ɲagami ma – 14.

Ka kuma fɔ: " .Aw kana zuwifuw ni siya werɛw kunnatije ." kɔɔ ko kana ke sababu ye kerecɛn balima dɔ ka limaniya be nagasi n'i y'a ka landakow n'a ka landakow to yen.

Ka kuma fɔ: "Laada" min bɔra Gɛɛkikan kumaden na .paradɔskɔ kɔɔ ye kalan kɔkɔkɔw ye. (Tayɛri ta)

Ka kuma fɔ: "Ka kiraya ke" min bɔra gɛɛkikan kumaden na .baarakɛlakɔ kɔɔ ye ka koo nataw fɔ minw ɲɛsinna Ala ka masaya ma wala ka koo dɔ fɔ, k'a fɔ, min be se ka lɔn Ala ka yirali dɔɔɔ lo fɛ. (Tayɛri ta)

Ka kuma fɔ: "Mɔɔɔ kelen kelen bɛɛ" bɔra gɛɛkikan kumaden na .Andɔɔskɔ kɔɔ ye cɛɛ wala cɛɛ ye ka kɛɛɛ ni ɲɔɲɔkɔnɔnɔw ye.

Ka kuma fɔ: "Musu bɛɛ" bɔra Gɛɛkikan kumaden na .gunaikɔsi kɔɔ ko muso, walama muso.

Ka kuma fɔ: "Kunsigi wala kunsigi tigeli" - Muso minw tun b'u kunsigi tige, o tun b'a yira ko kakalayako, wala kakalayako ɲangili lo.(Adam Clarke)

Ka kuma fɔ: Pol be Korɛntikaw hakili jigira ko bonya ni bonya nafa ka bon n'a kɔɔ ka tɛmɛ landakow kan n'an be delili kɛra wala n'an be kiraya kɛra. O wagati ka landa tun ye ko cɛɛw ka kan k'u kuun datugulan bɔ u kuntigi dɔ ɲɛɛ kɔɔ ani ko musow man kan ka ye .

jama jefɛ, n'ɔ ma kungolo datugu. O la, yala ka kunsigi datugu, o tun ye tilenninya wale dɔ lo ye wala landako dɔ lo min b'a yira ko mɔɔw be bonya la u kan wa? Cɛɛ tun be se k'a muso furu sa o bonyabaliya ɔɔɔn kosɔn, n'a muso t'a kuun datugu. A be komi Pol ka jalaki ye Ala tɔɔɔ tijɛni ye cɛɛ min t'a kuun datugu ani muso min be cɛɛ min ka hɛɛɛko jɛnabɔ (a cɛɛ, a face wala a kɔɔɔɛ) tɔɔɔ tijɛna, n'a t'a kuun datugu ni fani ye. U fila bɛɛ be laadakow ni bonyakow tijɛ u ka jamana na, wala n'a sɔɔɔ sariya ka joow b'a yira ko u be sɔɔn kafiriw ka kɛwalew ma. O tɛ cɛɛw wala musow bali ka delili kɛ wala ka kiraya kɛ. Nka mɔɔɔ ka hɔɔɔɔɔn n'a ka hɔɔɔɔɔn min be Krista la, o man kan ka kɛ sababu ye abada wala k'a to a be mɔɔɔ wɛɛw bonya.

" .Muso ka kan ka .(wajibi kɔɔɔ)ka fanga (fanga) tagamasijɛ kɛ a kuun na, mɛɛɛw kosɔn. O bɛɛ n'a ta, Matigi ta jɛnɔɔɔɔn ra, muso bɛ .yɛɛmahɔɔɔn tɛ cɛ ta, walama cɛ ta muso ta; sabu muso danna ka bɔ cɛ ra cogo min na, o cogo kelen na fana, cɛ worora muso fɛ sisan. Fɛɛn bɛɛ bɔra Ala lo yɔɔ. Aw yɛɛ k'a file: yala a bennin lo muso ka Ala daari k'a to a kun na a m'a kuun datugu wa? Yala danfɛnw yɛɛ tɛ aw kalan ko ni cɛ ka kunsigi jan, o ye maloya ye a fɛ, nka ni muso ka kunsigi jan, o ye a bonya ye wa? Sabu a kunsigi dira a ma ka kɛ a kunsigi datugu ye. Ni mɔɔɔ dɔ b'a fɛ ka sɔɔɔli kɛ, anw t'o kɛ, ani egilisiw" t'o kɛ."(1 Korantikaw 11:10-16 kalan).

Ka kuma fɔ: Muso min t'a cɛɛ bonya, a kuntigi, o ka kɛwalew man ji.

Ka kuma fɔ: Ka kɔn Krista jɛ ani a kɔ, tuma min na ɔɔɔmu tun be duniya marala, u tun b'a jati ko musow fanba be cɛɛw ka fanga kɔɔ wala u ka fanga kɔɔ. Muso furuninw fɛ, fani min tun b'u kunsigi datugu, 1) o tun b'a yira ko a furunin lo, 2) a tun be kolo cɛɛ ka lɔɔɔ ma i n'a fɔ kuntigi, 3) o tun b'a yira ko a be yɛɛminɛ ani a saniyanin lo ani 4) o tun b'a latanga cɛɛw ka delili ma. Muso minw tɛ ni fani ye, u tun be jati murutinw ye tuma caaman na kakalamusow minw ka kunsigi tigera, u kunsigi tigera wala u kunsigi tigera. Laada minw be jamana dɔ la, u tɛ mɔɔɔ mine i n'a fɔ sariya minw be jamana wɛɛw la. Bi, duniya yɔɔɔ dɔw la; i n'a fɔ, Endi jamana na, musow b'u ka furu cogoya tagamasijɛw don. Enduw ka furu bannin kɔ, muso man kan k'a bolow to yen abada. A ka ji ka bololafɛnw don tuma bɛɛ walisa k'a yira ko a furunin lo.

Ka kuma fɔ: Fani min be fani don (Gɛɛkikan na *pala*) tun ye muso furunin tagamasijɛ ye ani u ka landakow la, o tun ye cɛɛ ka kuntigiya tagamasijɛ ye.

Ka kuma fɔ: Minw be Krista la 'minw tɛ yɛɛmahɔɔɔn la', olu b'a yira ko u tɛ sanfɛ wala u ka dɔɔɔ ni Ala ye nka u nafa ka bon ni Ala ye ani u mako be u la a ka masaya la. Ka kɛ mɔɔɔ kelen ye Krista la, o tɛ Ala ka cikan yɛɛma min b'a fɔ ko cɛɛ lo be denbaya mara ani ko muso lo tun ye a demɛbaga n'a ka baarakɛɔɔɔn ye danni fɛ, a ka baarakɛla tɛ. A be koo o koo kɛ min be sɔɔɔ ni Krista n'a ka cidɛnw ka kalanw ye wala min be bɛn ni sigida ka landakow ye fɔɔ jama b'a jati ko a ka kɛwalew tɛ bɛn, a b'a cɛɛ tɔɔɔ tijɛ ani a tɛ Krista ka koo latanga.

Ka kuma fɔ: Loon bɛɛ baaraw ka kan ka bonya ni bonya yira min be benkelɛnya sabati jɛnɔɔɔɔn bɛɛ la a ka kɛ denbaya kɔɔ, sigida la, baarakeyɔɔɔ la, gɔɔfɛɛnaman kɔɔ walima legilizi la a kɛra lajɛnba ye wo, a kɛra lajɛnba ye wo. Mɔɔɔ o mɔɔɔ be Krista la, cɛɛ wala muso, u lɔɔɔ ye kelen ye Ala jɛɛ kɔɔ Alako ta fan fɛ.

ka mɔɔɔ faga; o ye nin ye: «Aw ye sariya ta kumaw jeni, sanni o ka o di musow ma.» »

Roy C Deveri

“Lajen min be sɔɔ 1 Korantikaw 14:26-40 kɔɔ, o tun ye ka hakilimaya nilifenw baara ani k’u nafa sɔɔ. Kiraw tun be baara kera n’u ka kiraya nilifenw ye. U tun man kan ka kuma [u ka kumakan tije]. N’u tun bena fɛɛn dɔ kalan (ka ɲɛsin cikan min be na cɛɛ/ kira fɛ) u tun man kan ka kiraya kuma tige, nka u tun ka ɲi ka kɔɔni ke ani k’u cɛɛw pininga u ka soo It was ‘shamewi for).” K’a ta Ka kele ke limaniya kosɔn . Saan 1995, ɔkutɔburukalo, s. 2; Guy N. Wudi, Niningaliw ni jaabiliw FɔɔɔMU DELEN Hardeman ka kolɛsi hɔɔɔnyanin Henderson, TN: saan 1976), ɲɛɛ 106-109.

Guy N. Wudi

“Muso minw tun ka ɲi ka u daa tugu yɔɔ min be kalanna (1 Korantikaw 14:34, 35)? O tun ye kira minw kofɔra dakun tɛmɛnin na, olu musow lo ye (a ka kuma minw fɔra verise tɛmɛninw na). wagati ɲuman ka ɲiningali lawuli, o kɔɔ, fɔɔ u ka se k’u cɛw pininga u ka soo..”Ka bɔ gafe nin kɔɔ: saan 1995, ɔkutɔburukalo la, ɲɛɛ 10nan. 10; ka bɔ Roy C Deaver ka gafe dɔ kɔɔ min tɔɔ ko Musow lɔyɔɔ (Wɛlɛngtɔn, Tekzasi: A sɛbɛbaga ka joo, loon tɛ), ɲɛɛ 13-15.

Dɔ wɛɛw

"Duniɲa kɔɔ, (ɔɔɔmu) ka mara damine na, musow tun tɛ se ka ladili dɔw di, nka masaya damine na, cɛɛ caaman tun b'u ka musow ka ladili ɲini ani u tun be tugura u kɔ yeɛ. Fanga be lafiɲɛ fangatigiw fɛ.

Niningaliw

1. Febe tun ye .*diyakɔɔsi*, baaraden dɔ.
Tije ___ Ngalon ___
2. Ka kɛɲɛ ni 1 Korantikaw 14 ye, kerecɛnw be lajen ka .
kele. ___ Ka batoli baara dɔ ɲemine .
b. ___ Ka ɲɔɔɔ jija ani ka ɲɔɔɔ ladi .

Sariyasɛn 6nan

Baarakɛlaw (a bɛɛ la)

Karamɔɔw

Mun lo ka kan ka kalan?

- Kibaru Duman – Mariki 15:16
- Ala ka sebgaya be mɔɔ kisi – Ɖɔmukaw 1:16 Krista ka saya, a
- ka sutarali, a ka kununi ani a ka yeleti sankolo la Kuma - Kewalew
- 13:1-5.
- Cidenw ka kalan – Kewalew Ne ye
- min bɛɛ ci – Mat 28:19

Ɔn lo ka ni k'u kalan?

- Kibaru Duman ɔbagaw – 2 Timote 4:5
- Kalandenw – Mariki 15:16
- Kerecɛnw jensenna jamana wɛrɛw la – Kewaliw 8:4.

O kalan ka kan ka kɛ cogo di?

oFɛɛɛ kɛrɛnkɛrɛnnin si man kan ka bɔ yen, ani fɛɛɛ kɛrɛnkɛrɛnnin si man kan ka kɛ. Ala ka cikan ka kan ka kalan Ɔn lo ma?

oDanfɛnw bɛɛ – Mariki 15:16 A ka

baarakɛlaw ka kan ka mɔɔw kalan tuma juman?

oI ka mɔɔw kalan n'u be sababu ɔɔɔ. Minw be Krista la, olu be taga ni Kibaru Duman ye min?

- U tun be taga ɔɔɔ o ɔɔɔ. Kewaliw 8:42.
- Mɔɔ b'a mako don ɔɔɔ min na ani wagati min na. Kewaliw
- 13:7 N'u lajenna ɔɔɔ fɛ. Kewaliw 20:7.
- Jamana wɛrɛw la- Kewalew 13:2-3
- Dunija bɛɛ – Mariki 16:15

" .Kiraw ni karamɔɔw tun bɛ Antiyɔsi ta lanabagaw ta jenkuru kɔɔ. (Gɛɛkikan didasikaloyi): Barinabasi ni Simeyɔn min bɛ wele ko Nizeri, ani Lusi min bɔra Sirenika, ani Manayɛn min lamɔna masacɛ Herodi fɛ, ani Ɔli; K'u to Matigi batoli la ani ka sun don, Nii Senuman y'a fɔ u ye ko: <Ne y'u wele baara min kama, aw ka Barinabasi ni Ɔli woloma k'o kɛ ne ye.> »(Kewaliw 13:1-2).

«Nga n'i b'i yɛɛ wele ko zuwifu, n'i b'i jigi la sariya kan, n'i b'i yɛɛ boɔna Ala kosɔn, 18 n'i b'a sago bn, n'i b'a bn ko min ka ni, bari i y'o sariya kalan, 19 ani n'i lanin b'a la ko i yɛɛ ye fiyentɔw nɛminɛbaga ye, dibimɔɔw ye yeelen ye, 20 i ye hakirintanw karamɔɔ ye, hakirintanw karamɔɔ. Inniya ni tiɔɛ— 21 o tuma na, e min be tɔɔw kalan, e t'i yɛɛ kalan wa?»(Ɖɔmukaw 2:17-22).

Ka kuma fɔ: "karamɔɔ" min bɔra gɛɛkikan kumaden na .payidetiyeo kɔɔ ko mɔɔ min bɛ mɔɔ wɛrɛ ladi.

Ka kuma fɔ: "Karamɔɔ" bɔra gɛɛkikan kumaden dɔ la .*didasikali, didasikorwalimadidasikesio* kɔɔ ko mɔɔ min bɛ mɔɔw kalan .

"Aw caaman kana a miiri ko aw ye .*karamɔɔw* , n balimaw, bari aw b'a bn ko an minw .*kalan* kiti bena tige u kan ka gwɛleya ka tɛmɛ fɔɔ kan. (Zaki 3:1-2).

«Kira ngalontigelaw fana tun be mɔɔw ce ra, i n'a fɔ a bena ke cogo min na .ngalon karamɔɔw . aw ce ra. U bena mɔɔw ladon dogo la minw be mɔɔw halaki, hali ka ban Matigiba la min y'u san — ka halakili lase u yeɛ ma joona joona. Mɔɔw caman bena tugu o marobariya sira le kɔ, ka can sira tɔɔw cen. O ka natabaya ra .(Gerekikan pilenɔkisi) o karamɔɔw nunu bena tɔɔw bɔ aw la ni maana dɔw ye u ye minw laben. (2 Piyeri 2:1-3 kalan).

Ka kuma fɔ: "Ngalon karamɔɔw" bɔra gerekikan na .ngalon-didasikaloyini pseudo kɔɔw ye ngalon ani . didasikaloyi kɔɔw wala karamɔɔw.

Ka kuma fɔ: A ka c'a la, natabaya kɔɔw ye wari caaman jini nege ye min tɛ wasa, nka a be se ka ke fana ko fanga wala bonya nege be mɔɔw la kojugu.

«Egilizi kɔɔw, Ala ye cidenw sigi fɔɔw, a filanan ye kira ye, a sabanan ye karamɔɔw ye, o kɔ, kabakow kebagaw, minw be se ka mɔɔw keneya, minw be se ka mɔɔw demɛ, minw be se ka baara ke ni setigiya ye, ani minw be se ka kuma kaan werɛw la. ka kuma kaan werɛw ra wa. (1 Korantikaw 12:28-30 kalan).

«Cɛɛ min y'a yeɛ di ka ke mɔɔw bɛɛ kunmabɔsara ye, o seereya kera a waati la. O le kosɔɔn Ala ye ne ke kibaro diiman fɔɔwaga ye, ne ka ciden ye. (1 Timote 2:5-7 kalan).

«Nga sisan, an Kisibaga Yesu Kirisita nali sababu ra, ale min ka saya ban, ka janamanya ni sayabali bɔ kenɛ kan Kibaro Diman sababu ra, o Kibaro Diman le kosɔɔn Ala ka ne sigi .kibaro diiman a kera ciraden ni karamɔɔw ye. O le kosɔɔn ne be tɔɔwɔra ten. O bɛɛ n'a ta, ne maroya, sabu ne lanin be min na, ne ka o bn. (2 Timote 1:10-12 kalan).

Ka kuma fɔ: "Herald," wala "waajuli ke" bɔra Gerekikan kumaden dɔ la .Kerukisi.

«Matigi ka baarakela man kan ka sɔɔwli ke, nka a ka kan ka jumanya ke mɔɔw bɛɛ ye, ka se ka mɔɔw kalan, a kana dimi, a ka kan ka mɔɔw minw keɛ, a k'olu ladi ni dususuman ye, k'a jigi la a kan ko Ala bena a to u be nimisa ka tije bn, ani u bena se k'u hakili sɔɔw, ka bɔ jina ka jan na, min b'u minɛna. (2 Timote 2:24-26 kalan).

Kerecɛnw ka ni k'u sen don kalan na cogo dɔ la, Eburuw 5:11. Sagadɛndɛlaw, kɔɔwɔsilikɛlaw, kɔɔwɔsilikɛlaw ka ni ka minw ke, u dɔ ye min bɔra Gerekikan kumaden na .episikopi ye ka se kumaɔɔwɔnya la, o la, Ala ye minw kalifa u ma, u be se k'u ladi ani k'u kɔɔwɔ. Sagadɛndɛlaw minw b'u ka kalan baara di baarakela dɔ ma min be sara, a be komi o tɛ Bibulu ka miiriya ye. Ka keɛɛ ni Efezikaw 4:12 ye, sagadɛndɛlaw ka ni ka "mɔɔw senumanw laben u ka baara kama (Diakoniya), ka Krista farikolo barika bonya."

Baaraden dɔw ka keɛwale misaliw

O la, kerecen kelen kelen bee ye baarakela ye min be baara do kera min ka ni ka ke walisa Krista farikolo ka to ka jenamaya ke. O kama, verise nunu be jeyirali damanin di u ka kewalew koo la.

«Ayiwa, aw ka Yesu min gbengben yiri ra, Izirayelim gwaw bee ka kan k'a Iohn ko Ala ka ale le ke Matigi ni Kisibaga ye.» 37 Ayiwa, gwaw ka o kuma men minke, o ka Piyeri ni ciraden gwaw nininka ko: «An balemaw, an ka kan ka mun le ke?» 38 Piyeri y'a fo u ye ko: «Aw bee kelen kelen ka nimisa ka faran aw ka kojuguw la ka batize Yezu Krista gwaw la janko Ala k'aw ka hakew yafa. 40 Piyeri ka o ladi ni kuma caman were ye, k'a fo o ye ko: «Aw ye aw were kisi bi gwawjuguw ma.» 41 Minw sanna a ta kuma ma, olugu batizera; Lanabagaw ka jenggwanya. 42 O tun be o wagati bee ke ka ciradenw ta karan lamen, ka to ka domuni kari, ka Ala daari. 43 Ciradenw tun be kabako caman ani tagamasiyen caman kera ciradenw sababu ra minke, siranya tun be o bee ra. 44 Minw bee tun lara Yesu ra, o tun be gwaw fo, o ta fen bee tun be gwaw fo.» (Kewalew 2:36-45 kalan).

«O loon na, gwaw do wulila Zeruzalemu egilisiw kan, u bee jensenna Zude mara ni Samari maraw la, fo cidenw, 2 Alanasiranbaga gwaw ye Etiyeni sutura, ka kasi kosobe a koson. 3 Nka Sali tun be egilisiw gwaw la kosobe. u jensenna ka taga Ala ka kuma waajuli ke.» (Kewaliw 8:1-5).

«Gwaw minw tun jensenna Etiyeni ka gwaw koson, olu tagara fo Fenisi, ani Sipiri, ani Antiyosi, ka Ala ka kibarw fo Yahutuw gwaw ye, 20 Nka, gwaw bora Sipiri ani Sireni, ka taga Antiyosi, ka Matigi kuma fo Gerekiw ye. o ra, gwaw caman lara Matigi ra, ka gwaw Matigi ma.» (Kewaliw 11:19-21).

«O wagati ra, cira gwaw bora Zeruzalemu ka na Antiyosi. 28 O ra, gwaw do min gwaw ye ko Agabusi, ale wurira ka gwaw fo Nin Saninman baraka ra ko gwaw bena don dununa bee ra (o kera Kolodi ta wagati ra.) 29 O ra, karamgwawdenw y'a latige ko bee kelen kelen bena deme ci balimaw ma Zuda. o kama, a y'a ci diinan gwaw gwaw ma Barinabasi ni Sali sababu la.» (Kewaliw 11:27-30 kalan).

«Lafijelon na, an bora dugu donda ra ka taga baji daa ra, an tun b'a miiri ko an bena Ala batoy gwaw do gwaw yi. cikan 15 Ale n'a ka somgwaw batizera tuma min na, a y'an wele a ka soo. Ani, a y'an lasun.» (Kewaliw 12:12-13 kalan).

"A (Erɔdi) y'a damine ka Piyeri fana mine. O kera Burufunubari panagbe* wagati le ra. 4 A y'a mine ka Pɔli don kaso la k'a don sorasiw ka jenkulu naani bolo k'u k'a kɔkɔsi, bari a tun b'a fe ka Pɔli bɔ kenema jama ne na Hɔrɔnya panagwe temenin kɔ. 5 Ayiwa, o ka Piyeri to kaso ra, nka lanabagaw ka Ala daari a ye k'a gbeya. ... ale (Piyeri) tagara Mariyamu ka soo, Zan min tɔkɔ were ko Mariki, ale bamuso, mɔkɔ caaman tun lajenna yen ka delili ke." (Kewaliw 12:3-6 ... 13-15)

«Piri dence Sopateri min bɔra Bere, Arisitaraki ni Sekundusi min bɔra Tesaloniki, Gayusi min bɔra Deribe, ani Timote, ani Tisiki ni Torofimu minw bɔra Azi mara ra, olu tun be n'a ye. tile duuru o kɔ, an farala tɔkɔ kan Torowasi, an tora yen tile wolonfila 7 Lɔkɔkun loon fɔkɔ la, an ye tɔkɔn lajen ka buru tige, ani komi a tun b'a fe ka taga o dugusagwe, an tora ka baro ke fɔ ka taga se suu tilance ma." (Kewaliw 20:4-8).

«Kalo saba temenin kɔ, an donna Alekisandiri kurun dɔ kɔkɔ, min tun ye nene wagati ke o gun kan, an tagara Sirakusi, ka tere saba ke yi, an bɔra o kɔkɔ la, ka taga se Reziyumu, tile kelen temenin kɔ, woroduguyanfan fɔkɔ dɔ wulila ka taga se Puli. An sera ɔkɔmu balimaw fe tuma min na, u y'an kunben fɔkɔ ka taga se Apiyɔsi kɔkɔ la, ani Lonanjigiyɔkɔ saba la minke, u y'u ye tuma min na, u ye barika la Ala ye ani u jaa gweleyara." (Kewaliw 28:11-16 kalan).

Lasɔmini kuma kerecenw be ye .

Piyeri ye lasɔmini kuma dɔ fɔ kerecenw be ye ko: karamɔkɔ ngalontigelaw fana bena sɔkɔ aw ce ra cogo min na. U bena ngalon tijeni don dogo la hali ka ban Matigiba la min y'u san - ka halakili teliman lase u yere ma. Mɔkɔ caman bena tugu o marobariya sira le kɔ, ka can sira tɔkɔ cen. O ka natabaya ra .(wari, fanga, kuntigiya wala bonya kama) o karamɔkɔ nunu bena tɔkɔ bɔ aw la ni maana dɔw ye u ye minw laben." (2 Piyeri 2:1-3 kalan).

Ka kuma fɔ: Ngalon kalanw balili be se ka sɔkɔ n'an be Krista ni cidenw ka kalanw lɔn ani k'u faamu ka ne. Ngalon kalan were be se ka bɔ waajulikela fe min yere ka miiriyaw n'a ka kɔkɔfɔliw ma lɔn sabu a m'a fɔ ka ban sanni a ka baara ta, (sarabaga) – wulu min be saga fani don - 2 Timote 4:3-5 laje.

Nin Saninman ka cira Yuhana sababu ra Yirali 2 ni 3 kɔkɔ, ka kerecenw lasɔmi Azi mara egilisi wɔkɔ ra, ko o ye nimisa (o ka kewalew yeɛma) i n'a fɔ o tun bɔra Kirisita ra cogo min na, walama o tun be bɔra a ra dɔkɔni dɔkɔni.

Niningaliw

1. Jɔn lo ka kan ka ke karamɔɔw ye?

kele. __ Cɛɛw

b. __ Musow

c. __ O fila bɛɛ – kerecɛnw bɛɛ .

2. Layidu kura ka minben waajulikela ka baara ye mun lo ye?

kele. __ A ye kerecɛn minw sugandi, a ka waajuli ke u ye tuma min na legilizi lajɛnna .

b. __ Aw ka taga bɔ tɔndenw ye kereɛkɛrenniya la firiyamusow ni denmisenw .

c. __ Kibaru Duman fɔ

d. __ Sɔɔli

e. __ A ma fɔ ani misaliya si tɛ yen .

3. Piyɛri ye ngalon karamɔɔw lasɔmi .

kele. __ Krista farikolo kɔfɛ .

b. __ Krista farikolo kɔɔkɔmɔɔw kɔɔkɔ wala u cɛma .

4. Pol ye mun lo ke tuma min na a kɔsegira Torowasi .

kele. __ Ka waajuli ke .

b. __ Baro ke .

5. Baaraden minw man kan ka sɔɔli ke, olu ye jɔn lo ye?

kele. __ Waajulikelaw

b. __ Diinan mɔɔkɔkɔw

c. __ Musow

d. __ Cɛɛw

e. __ O bɛɛ fɔra sanfɛ .

Duniya kuru bee ka Bibulu lanniya baarada

Randolf Dunn, ƚemɔɔɔ - Roberi Santiyago, ƚemɔɔɔ

Bibulu ka enterineti kan

**Kalan 1nan - Ala ka cikan
Fɛɛn bee sɔɔɔla cogo di?
Cɛɛ min tun ye Ala ye .**

**Krista - Ala ka
gundokow Ala koo la**

Ka bɔ ƚenamaya la ka taga se saya ma - Cɛɛ

sato ye kunmabɔli laben

Kibaru Dumanw ka cikanw .

Kalansen 2nan - Ka mɛnni ke Krista fe .

Wagati ka kɔn Krista ƚe

Wagati min na Krista tun be dugukolo

kan Wagati min na Krista kɔ

Wagati laban dugukolo kan

Desizon wagati lo

Ka bɔ saya la ka tɛme kuruwa kan ka taga

ƚenamaya la Yafali koo la

Batizeli ka ke Kirisita ye

Kalansen 3nan -ƚenamaya kura Krista la

Masaya min ma dilan ni bolow ye

Masaya kɔnɔ baarakelaw .

Krista ka sariyakolo fɔɔw

Firiyamuso minw mako be kɔnɔ na

Alako ta fan fe

Ka ƚenamaya ke hɔkɔnya la

Tɔkɔ ka ntalen

Cikan min be sɔɔɔ letɛɛw kɔnɔ:

Ala bato ni hakili ni tɔɔen ye .

Bibulu lɔnbagaw ka kalanw

Bibulu labennin

Bibulu ka kuma surunw

Suguyaw ani ntalenw .

Kalansen 4nan - Ka yiriwa Krista la .

Nazaretika Yezu

Krista ka ƚenamaya

Ka ke kelen ye Krista la

Miirilw dimi koo la

**Farikolo, niin, niin - U be taga min n'i sara? Furu
ni furu faran**

Ala ka lafɔɔlon

Danni ka kɔn Zenezi ƚe Danni

Heburuw .

Kalansen 5nan - Ka kɔɔɔbaya Krista la

Kalan minw be sɔɔɔ kuruwa kan Ala

ka jɔli kecogo la Niningalibaw minw

ma deli ka ke Ka ƚenamaya ke ƚɔkɔn

ye Krista la Ka ƚenamaya ke ka tɛme

bee kan

Layidu minw be sɔɔɔ sisan ani abada Cɛɛ

sɔbew ye Ala batobagaw ye .

ƚenamaya kuma kabakomanw

Kalan 6nan - Ka ke Bibulu lɔnbaga ye .

Suuw, misaliyaw ani kiraya kumaw

Niin senu

Daniyeli

Yezu Krista ka Yirali

Sebeninw ka kumabali

Kalanw ni kewalew k'a ta saan 100 la ka taga

se saan 1500 ma.

Ka Bibulu laɔen ani k'a bayelema

Bi, Egilizi ka kewalew - Sebeninw wala laada?

Yezu bɔnɔnɔw - Tablo

Duniya kuru bee ka Bibulu lanniya jenkulu be ni yɔɔw ye minw be taga ni kaan wɛɛw ye .**Bibulu ka enterineti kan.**